

บทที่ 4

“ผีอรัก”

1. ความหมายของ “ความรัก”

“ความรัก คืออะไร” คำถามนี้มักมีคำตอบหลากหลายไม่รู้จบ บางคนมองว่า ความรัก คือ การให้ การเสียสละ บางคนมองว่าเป็นการครอบครองหรืออาจเป็นการไม่เป็นเจ้าของก็ได้ ดังนั้น “ความรัก” จึงเป็นสิ่งที่ “ถูกประกอบสร้าง” (constructed) ขึ้น ดังที่ Peter Redman (2002) อ้างถึงใน กำจร หลุยยะพงศ์ และ สมสุข หินวิมาน, 2549, น. 5) กล่าวว่า โลกแห่ง ‘โรมานซ์’ (ความรัก) ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เป็นโลกที่สังคมประกอบสร้างขึ้น (socially constructed) หรือหากมองในเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) แล้ว โรมานซ์ถือเป็น ‘ผลผลิตทางสังคม’ (social product) ชนิดหนึ่ง เหมือนกับ “ผี” “ผู้หญิง” และ “สื่อมวลชน”

นอกจากนี้ กำจร และ สมสุข (2549, น. 2) ยังได้กล่าวต่ออีกว่า โรมานซ์ที่เป็นผลผลิตทางสังคมเป็นระบบแห่งความหมาย (system of meaning) ที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น ทั้งนี้ ทุกครั้งที่มีการลงรหัสความหมายในงานโรมานซ์ จะมีกรอบวิธีคิดของสังคมวัฒนธรรมเข้ามากำหนดอยู่ด้านหลังตลอดเวลา

ดังนั้น จึงน่าสนใจว่า เมื่อ “ความรัก” เข้ามาเกี่ยวข้องกับโลกของ “ผีผู้หญิง” ความรักจะมีบทบาทประกอบสร้างความเป็นผีขึ้นมาได้อย่างไร และสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง หรือสิ่งที่ประกอบสร้าง “ความรัก” ของ “ผีผู้หญิง” นั้น คืออะไร และทำหน้าที่ (function) ใดในสังคม

2. ความเป็นมา และความหมายของ “ผีอรัก”

“ผีอรัก” เป็นจำพวกของ “ผี” ที่มีความอมตะมากที่สุดอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อพูดถึง “ผีผู้หญิง” คนไทยจะคิดถึง “แม่นาค” ซึ่งเป็น “ผีผู้หญิงอรัก” เป็นตนแรก ดังที่ วิชชุดา ปานกลาง (2539, น. 2) กล่าวไว้ว่า “สำหรับผีไทยที่ฝังอยู่ในจิตใจคนในสังคมไทยมานานแสนนาน เห็นจะเป็นผีแม่นาคพระโขนง “แม่นาคพระโขนง” เป็นเรื่องเล่าขานกันมาเป็นเวลา 120 กว่าปีมาแล้ว”

ดังนั้น รูปแบบส่วนมากของ “ผีผู้หญิง” จึงเป็น “ผีรอรัก” ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตำนานผีแม่นาค¹ เช่น เรื่อง แม่นาคพระโขนง แม่นาค แม่นาคพระนคร พระยาปราบรถนา ตาวิบุหงา ภูตพิศวาส

นอกจากนี้ ยังมี “ละครผีรอรัก” ประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะการรอคอยความรักที่มีเนื้อหาของเรื่องที่แตกต่างกันไปด้วยเรื่องของความรักที่ผีผู้หญิงมีให้กับผู้ชาย ได้แก่ เรื่อง บ้านบุษบาบัณ แม่ย่านาง เกิดมรกต รัตติกาลยอดรัก เรือนนพเก้า และ วิญญาณพิศวาส

สำหรับในงานวิจัยนี้ “ผีรอรัก” หมายถึง “ผีผู้หญิง” ที่ “รอคอย” คนรักของตนกลับมา เพราะความรักของเธอยังคงอยู่ โดยที่เธอไม่อาจรู้ได้ว่า ความรักของคนที่ตนรักนั้นจะยังคงอยู่หรือไม่

ยิ่งไปกว่านั้นในแง่ “ความรัก” ที่เกิดขึ้น “ผีรอรัก” อาจรักชายผู้ที่เธอรอคอยโดยไม่เคยได้ความรักตอบกลับเลยก็ได้แต่ไม่ว่าจะอย่างไร เธอก็ยังคง “รอคอย” ความรักจากชายผู้นั้น ไม่ว่าจะภพชาติก็ตาม

3. กรณีศึกษา “ผีรอรัก” ตัวละครจุลจันทร์ จากเรื่อง พระยาปราบรถนา

“ผีรอรัก” เป็นผีที่มีปริมาณมากที่สุดในละครโทรทัศน์ กล่าวคือ มีทั้งหมด 12 เรื่อง จากละคร “ผีผู้หญิง” ทั้งหมด 20 เรื่อง โดยผู้วิจัยได้นำละครเรื่อง พระยาปราบรถนามาเป็นหนึ่งในตัวอย่างกรณีศึกษาของการวิเคราะห์ “ผีรอรัก” เพื่อเป็นตัวอย่างหลักในการศึกษา ส่วนละครอีก 11 เรื่อง ผู้วิจัยจะนำมาเป็นตัวประกอบกับตัวอย่างหลักเท่านั้น

¹ แม่นาค สามารถสะกดได้ทั้ง นาค และ นาก ดังนั้น ในละครเรื่อง แม่นาค และ แม่นาคพระนคร จึงเรียกแม่นาคว่า “แม่นาค” ส่วนในละครเรื่อง แม่นาคพระโขนง จะเรียกแม่นาคว่า “แม่นาก” ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอเรียก “ผีแม่นาค” ว่า “แม่นาค” ตามที่ละครส่วนใหญ่เรียก

ภาพที่ 4.1

หน้าปกเรื่องย่อละครเล่มละ 25 บาท เรื่อง พรายปรารถนา

เรื่องย่อ “พรายปรารถนา”

แพร่ภาพ : สถานีโทรทัศน์ ไทยทีวีสี ช่อง 3 อ.ส.ม.ท.

ผู้กำกับ : ฉัตรชัย นาคสุริยะ

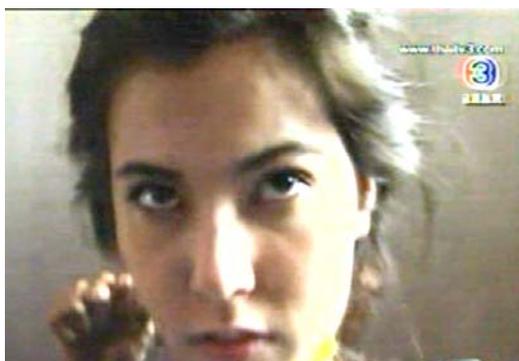
จุลจันทร์อายุประมาณ 20-27 ปี สมรสและกำลังตั้งครรภ์ มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ แม้จะได้แต่งงานกับนิมมาน นายทหารอนาคตไกลซึ่งเป็นลูกชายท่านนายพล แต่ก็ต้องแยกออกมาอยู่แบบคนจนซึ่งทำให้เพื่อน ๆ ของนิมมานคอยทำร้ายหรือข่มขู่ ดูหมิ่นเหยียดหยามเธอตลอดเวลาที่นิมมานเผลอ เพราะทุกคนเห็นว่าเธอเป็นต้นเหตุให้ท่านนายพลกับนิมมานผิดใจกัน และพลอยทำให้นิมมานต้องลำบากไปด้วย อย่างไรก็ตาม จุลจันทร์มีลักษณะเหมือนนางเอกในละครไทยทั่วไป คือ มีความสวย สวย และอดทน ยอมที่จะถูกกลั่นแกล้งเสมอ แม้ว่าจะโดนแกล้งอย่างไรก็อดทน และไม่ปริปากบ่น แต่ก็ไม่สามารถป้องกันตนเองจากการทำร้ายของผู้อื่นได้เลย

ในวันที่ท่านนายพลมาหาเธอเพื่อให้เธอเลิกติดต่อกับนิมมาน เป็นครั้งแรกที่เธอกล้าต่อปากต่อคำกับผู้ที่ทำร้ายและกลั่นแกล้งเธอ และในวันนั้นเองที่เธอถูกฆาตกรรมโดยใช้สายวัดตัดเส้นรัศมีคอตาย

เมื่อจุลจันทร์ตาย เธอก็ยังคงสิงสถิตอยู่ในห้องเช่านั้น เพื่อรอคอยการกลับมาของ นิมมาน แต่เขาก็หนีเรื่องราวต่าง ๆ ไปอยู่ที่เชียงใหม่ ส่วนคดีฆาตกรรมก็ไม่ได้รับการคลี่คลาย เพราะพ่อของนิมมาน ซึ่งเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ได้ “ขอไว้” ให้เรื่องสงบไปเอง

ภาพที่ 4.2

ภาพจุลจันทร์ขณะกำลังถูกฆ่า

เวลาผ่านไปเกือบ 10 ปี กิรณาได้มาเช่าห้องที่จุลจันทร์เคยอยู่ เพราะจุลจันทร์ไปเข้าฝัน และพยายามสะกดจิตเธอให้มาอยู่ที่ห้องนี้ กิรณาเป็นผู้ที่มีจิตใจที่โศกเศร้าเพราะความรักที่ไม่สมหวัง เธอจึงเป็นเพียงคนเดียวที่สามารถติดต่อกับจุลจันทร์ได้ ในช่วงแรกจุลจันทร์จะติดต่อกับกิรณาทางฝัน และพัฒนามาเป็นการปรากฏตัวให้เห็น จากจุลจันทร์ซึ่งเป็นผีที่เคยอยู่อย่างเหงาหงอย กลายเป็นผีที่เริ่มดูร้ายเมื่อไม่ได้ตั้งใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพบว่ากิรณาได้พบกับนิมมานและเธอยังไม่ได้พบเขา เธอก็เริ่มดูร้ายและทำร้ายกิรณา จากนั้นเป็นต้นมาจุลจันทร์ก็ออกจากห้องได้ เธอสามารถอยู่ตามที่ต่าง ๆ และคอยช่วยเหลือกิรณาจากผู้ที่ปองร้าย ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง ชาย หรือกระเทย แม้เธอจะกลัวว่ากิรณาจะแย่งสามีของตนไปก็ตาม

ในที่สุด จุลจันทร์ก็ได้ติดต่อกับจิตของนิมมานได้หลังจากที่เธอพยายามอยู่หลายต่อหลายครั้ง ขณะนั้นนิมมานกำลังจะตายเพราะเกริก พี่ชายที่พ่อของนิมมานรับเลี้ยงเอาไว้ เขารับราชการทหารเหมือนพ่อบุญธรรมของเขา ขณะที่เขาพยายามฆ่านิมมานเหมือนกับที่ฆ่าจุลจันทร์ แต่จุลจันทร์ก็ได้มาช่วยนิมมานและกิรณาไว้ทัน ขณะที่อาการของนิมมานอยู่ในขั้นวิกฤต วิญญาณของเขาได้ไปพูดให้จุลจันทร์เข้าใจว่าเขาไม่สามารถไปอยู่กับเธอได้ในตอนนี้แต่จะตามเธอไปในที่สุด จุลจันทร์จึงปล่อยให้เขาอยู่ในโลกต่อไป

ภาพที่ 4.3
จุลจันทร์เมื่อมีอำนาจมาก

หลังจากนั้น เกริกผู้เป็นฆาตกรที่ฆ่าจุลจันทร์และลูกก็ได้เปิดเผยสาเหตุของการฆาตกรรม ว่าเป็นเพราะอิจฉาที่พ่อของนิมมานและจุลจันทร์รักนิมมานมากกว่าตน เขาจึงฆ่าจุลจันทร์เพื่อให้นิมมานเสียใจและเพื่อให้ท่านนายพลมีความสุขเพราะท่านนายพลรังเกียจจุลจันทร์ และนั่นอาจทำให้ท่านนายพลกลับมารักเขาเหมือนเดิม นอกจากนี้เขายังมีอาการประสาทหลอน หลังจากรอดตายจากการเป็นเชลยและถูกข่มขืนที่สนามรบ เพราะแม่พ่อบุญธรรมของเขาจะเป็นท่านนายพลฯ แต่ในสนามรบท่านนายพลกลับสั่งให้ทหารเข้าไปคุ้มครองนิมมานซึ่งรบคู่กับเขาออกมาเพียงคนเดียวและทิ้งเกริกไว้ให้สู้กับข้าศึกต่อไป หลังจากนั้นเมื่อเกริกกลับมาจากสนามรบ ก็มีอาการประสาทหลอนเรื่อยมา และหลังจากที่เขาได้เล่าเรื่องราวทั้งหมดแล้วก็สิ้นใจตายด้วยอาการทรมานอย่างประหลาด ซึ่งจุลจันทร์เป็นคนทำ

ภาพที่ 4.4
จุลจันทร์ ขณะที่เป็นคน

ภาพที่ 4.5
จุลจันทร์ ขณะที่เป็น “ผีอรัก” อยู่ในห้อง

วิเคราะห์

จุลจันทร์เป็น “ผีรอก” ที่เคยเป็นสาวสวย เรียบร้อย แต่เพราะเป็นลูกของนายทหารชั้นผู้น้อย ที่ได้มาแต่งงานกับลูกชายท่านนายพลฯ เธอจึงไม่เคยมีปากเสียงกับใคร เจียมเนื้อเจียมตัว มักจะโดนทำร้ายอยู่เสมอ จุลจันทร์มีลักษณะเหมือนนางเอกในละครทั่วไป ที่มักจะเป็นผู้ที่ “ถูกรักษา” ตลอดเวลา

ครั้งเมื่อเธอถูกฆาตกรรมแล้ว เธอก็ยังคงกลายเป็น “ผู้ถูกรักษา” โดยยังคงรอยอคยความรักจากนิมมาน ผู้เป็นสามี โดยที่ร่างของเธอนั้นยังเหมือนเดิม โดยแต่งกายเป็นชุดสีขาว ผมยาว หน้าตาดูซูบซีด ไม่น่ากลัว แต่รู้ได้ว่าเป็นผี

หลังจากที่จุลจันทร์ได้พบกับกัรณา เธอก็มีพัฒนาการทางอำนาจมากขึ้น หน้าตาของเธอจะน่ากลัวมากขึ้นตามอำนาจที่เพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้อำนาจที่เพิ่มขึ้นมีทั้งด้านมืด ซึ่งเกิดจากความแค้นที่โหยหาความรักและถูกรักษากรรม และอำนาจในด้านบวกที่เธอได้พบกับมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) คือ ระหว่างเธอและกัรณา ซึ่งกัรณาได้สัญญาว่าจะตามหาสามีของจุลจันทร์และหาตัวฆาตกรที่ฆ่าจุลจันทร์และลูกของเธอให้ได้

เมื่อกัรณาได้พบนิมมาน สามีของจุลจันทร์ เขาและกัรณามีความชอบพอกัน จึงทำให้จุลจันทร์มีความโกรธแค้น และทำให้เธอมีพลังอำนาจมากขึ้นจนสามารถปลดปล่อยตนเองออกจากห้องเช่าเพื่อไปตามหาสามีได้ ซึ่งการที่เธอสามารถออกไปภายนอกได้นี้ นับว่าเป็นการปลดปล่อยอำนาจปิศาจไปโดยที่เคยขังเธออยู่ในห้องเช่า จากผู้ที่เคย “ถูกรักษา” ก็กลับข้างมาเป็น “ผู้รักษา”

ภาพที่ 4.6

จุลจันทร์โกรธ และใช้อำนาจในการฆ่าคนที่มาทำร้ายกัรณา

ภาพที่ 4.7

จุลจันทร์ก่อนที่จะไปสู่สุคติ เธอฝากฝังนิมมานไว้กับกัณหา

อย่างไรก็ตาม แม้จุลจันทร์จะมีกัณหาเป็นศัตรูหัวใจ หากแต่เธอก็ไม่ได้ฆ่ากัณหา ยิ่งไปกว่านั้น จุลจันทร์ยังคงช่วยเหลือกัณหาเมื่อเธอกำลังถูกลอบฆ่า และกัณหาเองก็ยังคงช่วยจุลจันทร์หาตัวฆาตกรที่มาจุลจันทร์และลูกต่อไป การกระทำของจุลจันทร์และกัณหา นี้ เป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงมิตรภาพของผู้หญิงที่มีความแน่นแฟ้นมากกว่าหรือเท่ากับความรักระหว่างหญิงชาย ทำให้เห็นว่า มิติความรัก ว่าไม่ได้มีแต่ความรักแบบหนุ่มสาว หากแต่มีมิติภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) ด้วยเช่นกัน และด้วยมิตรภาพนี้เอง ที่สามารถเติมเต็ม id ของจุลจันทร์ที่ทำให้เธอมีความสุขได้ แม้เธอจะยังไม่สามารถครองรักกับสามีก็ตาม ทำให้เห็นว่า ละครได้ประกอบสร้างมิติอำนาจของ “ผีรอรัก” ที่มีการพัฒนาการประกอบสร้างอำนาจ “ผีรอรัก” ให้มีมากกว่าความรักระหว่างหนุ่มสาว โดยได้สะท้อนภาพของผู้หญิงในโลกปัจจุบัน ที่มีมากกว่าการชิงดีชิงเด่นแย่งชายคนรักกัน

จึงสามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่า ละครได้แสดงให้เห็นว่า การที่สังคมได้ประกอบสร้างให้ผู้หญิงจะมีชีวิตที่มีความสุขได้ ก็ต่อเมื่อความรักของเธอได้ถูกเติมเต็มโดยผู้ชายนั้น ไม่เป็นความจริงเสมอไป เพราะ จุลจันทร์สามารถที่จะมีความสุขและปลดปล่อยตนเอง โดยมีเพื่อนผู้หญิงคอยช่วยเหลือ

แม้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงในละครที่ประกอบสร้างขึ้นนี้ เป็นไปตามบรรทัดฐานของระบอบปิตาธิปไตย โดยที่ละครใช้ฉากของทหารซึ่งเป็นโลกของผู้ชายเป็นตัวอธิบายว่า ขณะที่จุลจันทร์ยังมีชีวิตอยู่ ผู้หญิงหรือผู้ที่อยู่ในสถานะที่เหมือนผู้หญิงจะอยู่ล่างสุดของความสัมพันธ์ และจะต้องเป็นผู้ที่ “ถูกระทำ” เท่านั้น โดยที่แม่ตนเองตายไปแล้ว และมีอำนาจ ก็ยังไม่มีสิทธิที่จะรู้ว่าใครที่เป็นผู้ที่ได้ “กระทำ” ตน จนกระทั่งมีเพื่อนหญิงซึ่งก็คือกัณหาด้วยกันมาร่วมมือกันไขปริศนา

ในตอนท้ายของเรื่อง ซาตราก็คือ เกริก โดยที่สาเหตุที่เขาฆ่าเธอตายนั้นเป็นเพราะเขาต้องการแก้แค้นนิมมาน นั่นหมายความว่า จุลจันทร์ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องด้วยเลย เธอและลูกเป็นเพียงเครื่องมือในการแก้แค้นในโลกของผู้ชายเท่านั้น ดังนั้น ความตายจึงเป็นสิ่งที่ผู้ชายหยิบนำให้ผู้หญิงกลายเป็นเหยื่อ แต่ไม่ใช่ทางออกที่ทำให้ผู้หญิงมีอิสระ สิ่งที่ทำให้ผู้หญิงหลุดพ้นได้ คือความเป็นเพื่อนและความเข้าใจที่ผู้หญิงจะเข้าใจกันและกัน เหมือนมิตรภาพที่กิรณาและจุลจันทร์มีให้แกกัน

อย่างไรก็ตาม ในช่วงท้ายของละคร เกริกก็พยายามฆ่านิมมาน แต่ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตาม นิมมานก็ได้รับบาดเจ็บสาหัส และวิญญาณของเขาได้ไปพุดให้จุลจันทร์เข้าใจว่าเขาไม่สามารถไปอยู่กับเธอตอนนี้แต่จะตามเธอไปในที่สุด จุลจันทร์จึงปล่อยให้เขาอยู่ในโลกและฝากฝังเขาไว้กับกิรณาทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่า แม้ว่า นิมมานจะดูเหมือนเป็นผู้ที่ปลดปล่อยเธอโดยใช้ superego ของเขา หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว กิรณา ก็เป็นผู้ที่ปลดปล่อยจุลจันทร์ และจุลจันทร์เองก็ได้ปลดปล่อยกิรณาจากความโศกเศร้าในเรื่องของความรักเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม จุลจันทร์เป็น “ผีผู้หญิง” ที่มีลักษณะความเป็น “ผีอรัก” ที่ชัดเจน ผู้วิจัยจะนำตัวละครจุลจันทร์เป็นตัวอย่างในการอธิบายลักษณะภาพตัวแทน “ผีอรัก” เป็นตัวอย่างหลักและกล่าวถึง “ผีอรัก” คนอื่น ๆ เป็นตัวอย่างประกอบไปด้วย ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

4. แบบแผนการวิเคราะห์อำนาจ “ผีอรัก”

ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ว่า “ผีอรัก” เป็น “ผีผู้หญิง” ที่มีปริมาณมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้แบ่งตามประเภทการใช้อำนาจ ทั้งในทาง ที่ดี และทางที่ไม่ดี หรือใช้อำนาจทั้งสองแบบ ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์หาอำนาจเบื้องหลังที่ประกอบสร้างผีและหน้าที่ของ “ผีผู้หญิง” ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการขัดเกลาสังคม โดยแบ่งตามการใช้อำนาจที่ “ผีผู้หญิง” แสดงให้เห็นในละครแต่ละเรื่องเป็นส่วนมากได้แก่

1. อำนาจในทางบวก หมายถึง “ผีผู้หญิง” ใช้อำนาจในการเป็นผีไปในทางสร้างสรรค์ เช่น ช่วยเหลือผู้อื่น หรือ พยายามทำความดีเพื่อลบล้างความผิด
2. อำนาจในทางลบ หมายถึง “ผีผู้หญิง” ที่ใช้อำนาจในการเป็นผีเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ หรือเพื่อประโยชน์ของตน เช่น ฆ่าผู้อื่นเพื่อให้ได้สามีกลับมาอยู่กับตน
3. อำนาจทั้งในทางลบและบวก หมายถึง “ผีผู้หญิง” ที่ใช้อำนาจทั้ง 2 ด้าน ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 4.1

ตัวละคร “ผีผู้หญิงรกรัก” จำแนกตามลักษณะการใช้อำนาจ

ชื่อเรื่อง	ตัวละคร	การใช้อำนาจ (+, -)
1. พรายปรารถนา	จุลจันทร์	+/-
2. เวื่อนนพเก้า	ผอบแก้ว	+/-
3. แม่ย่านาง	เมธาวดี	-
4. แม่นาค	แม่นาค	-
5. ตารีนุหงา	บุหงา	-
6. แม่นาคพระโขนง	แม่นาค	-
7. เกล็ดมรกต	นางพญาเกล็ดมรกต, เจ้านางอรัญญาณี	-
8. บ้านบุษบาบัณ	มรกต	-
9. วิญญาณพิศวาส	เจ้านางเอื้องคำหยาด, เอื้อง	-
10. แม่นาคพระนคร	นาค	+
11. รัตติกาลยอดรัก	รัตติกาล	+
12. ภูตพิศวาส	ดาว	+ ²

จากตารางที่ 4.1 สรุปได้ว่า “ผีรกรัก” ส่วนใหญ่ จะใช้อำนาจไปในทางลบ 7 ตน หรือ ร้อยละ 58.3 ส่วน “ผีรกรัก” ใช้อำนาจไปในทางบวก 3 ตน หรือร้อยละ 25 และ “ผีรกรัก” ที่ใช้อำนาจทั้งดีและไม่ดี 2 ตน หรือ ร้อยละ 16.7

การที่ “ผีรกรัก” ส่วนใหญ่ใช้อำนาจในทางลบ เป็นเพราะเธอทั้งหลายพบกับ ความรักที่ไม่สมหวัง ทำให้เกิดความแค้น และความโหยหาคนรักของตน ดังนั้น อำนาจที่ออกมาจากความแค้นและความโหยหาจึงเป็นอำนาจในด้านลบ ดังที่ สมสุข หินวิมาน (2544, น. 62) ได้กล่าวไว้ว่า “ด้วยข้อห้ามทางสังคมที่ไม่อนุญาตการอยู่ร่วมกัน หรือสมรสกันของผีกับคน ทำให้ส่วนที่ขาดหายไปของเธอไม่ได้รับการเติมเต็ม และเพื่อทดแทนความรู้สึกโหยหาดังกล่าว อำนาจสัญชาตญาณ

² แมื่อดาวจะเคยใช้อำนาจในทางลบในช่วงก่อนที่จะพบกับมารุต หากแต่การใช้อำนาจในทางลบนั้น เป็นไปเพราะเธอถูกบังคับให้ใช้อำนาจในทางลบจากนายใหญ่ แต่เมื่อดาวมีโอกาสที่จะใช้อำนาจได้เอง เธอก็เลือกใช้อำนาจในทางบวก ดังนั้น ดาวจึงเป็น “ผีรกรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวก

ความตายจึงถูกขับออกจากด้านดึกที่เก็บกดไว้ใน id และมีแรงขับพอที่จะทำให้เธออาฆาตสังหารทุกคนที่เป็นชวากหนามความรักของเธอ”

อย่างไรก็ตาม ยังคงมี “ผีรอก” ที่ใช้อำนาจในทางบวกถึง ร้อยละ 25 และมีผีที่ใช้อำนาจทั้งทางบวกและลบ ร้อยละ 16.7 ซึ่งหมายความว่า ความรักของผู้หญิง แม้ส่วนมากจะถูกแสดงออกมาในด้านมืด แต่ก็ยังคงมีส่วนที่ใช้อำนาจในด้านดีด้วย เช่น การใช้อำนาจของจุลจันทร์ที่จะแสดงด้านดีของตนออกมา เมื่อผู้ที่ตนรักและหวังใยเกิดความเดือดร้อน หรือต้องการความช่วยเหลือ ทั้งนี้ หมายความว่า แม้อำนาจที่ “ผีผู้หญิง” แสดงออกมาจะเป็น id ของตน แต่ id ของเธอก็ยังคงมีส่วนดีหรือด้านที่เป็นศีลธรรมด้วย ซึ่งหมายความว่า ละครไม่ได้แสดงภาพ “ความรักแบบผู้หญิง” ให้ออกมาเพียงด้านลบเท่านั้น แต่ยังคงมีความมั่งคั่งในอำนาจของ “ผีรอก” อยู่ด้วย

5. วิเคราะห์ลักษณะประชากรศาสตร์ของ “ผีรอก” ก่อนตาย

ตารางที่ 4.2

วิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของ “ผีรอก” ก่อนตาย

อายุ	การศึกษา	สมรส	สถานภาพทางสังคม	สถานภาพทางเศรษฐกิจ
20-35 (8)	N/A	/ (4), X (4)	ต่ำ (1), ปานกลาง (4), สูง (3)	ต่ำ (3), ปานกลาง (1), ดี (4)
26-35 (4)	N/A	/ (3), X (1)	สูง (3), ปานกลาง (1)	ดี (4)

5.1 อายุ³

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้เห็นว่า “ผีรอก” ส่วนใหญ่อยู่ในวัยสาวมีจำนวน 8 คน จากทั้งหมด 12 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 66.67 ส่วนใหญ่ใช้อำนาจในทางบวกเมื่อเทียบเป็นสัดส่วน ส่วน “ผีรอก” ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ มีทั้งหมด 4 คน จากทั้งหมด 12 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.33 เมื่อคิดเป็นสัดส่วนจะใช้อำนาจในทางด้านมืดเป็นส่วนใหญ่ และมีผีทั้งวัยสาวและผู้ใหญ่ที่ใช้อำนาจทั้งสองทาง

³ อายุของผีจะดูจากการปรากฏร่างส่วนใหญ่ของเรื่อง เช่น ผอบแก้ว ที่จะปรากฏร่างออกมาเป็นผู้หญิงสวยที่ อายุไม่น่าจะเกิน 35 ปี ผู้วิจัยก็จะใช้อายุ 35 ปี เป็นอายุของผอบแก้ว

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เห็นว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจ กล่าวคือ ความรักของ “ผีผู้หญิง” ที่ยังเป็นวัยรุ่นอยู่นั้น ถูกสร้างให้มีพลัง หรือ อำนาจทางในทางด้านสร้างสรรค์ “ผีผู้หญิงรอรัก” ในวัยรุ่นส่วนมากจึงแสดงอำนาจทางด้านบวก ซึ่งอาจเป็นเพราะ สังคมได้มองภาพของ “ความรัก” ที่เป็น “ความรักแบบผู้หญิง” เป็นความรักที่ควรคู่อยู่กับหญิงสาว โดยที่เบื้องหลังของความรักนั้นคือความหมายของการต้องให้ผีสาวเหล่านี้ต้องถูกจองจำก่อน จึงจะสมหวังในความรัก ซึ่งหมายความว่า ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายที่ต้องอดทนรอ หรือทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ “ควรจะทำ” ซึ่งเป็นการใช้อำนาจแบบผู้ “ถูกกระทำ” (passive) นั่นเอง ดังที่ ดาว ในเรื่อง ภูตพิศวาส ต้องเป็นผีสาวที่ถูกจองจำ แล้วต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ตามขั้นตอน เช่น ต้องทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้กลายเป็นคนเพื่อพิสูจน์รักแท้ และเมื่อไปเกิดเป็นคน ก็จะสมหวังในรัก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านระหว่างความเป็นผี สู่ความเป็นคน โดยมีอำนาจของชายเป็นใหญ่อยู่เบื้องหลัง กล่าวคือ ในขั้นตอนการกลายเป็นคนนั้น ดาวต้องฟังพาดัวละครชายตลอดเวลา ดังนั้น การใช้อำนาจของดาวจึงเป็นไปในทางบวก เนื่องจากเป็นการกระทำที่มีผู้ชายกำกับดูแล

ยิ่งไปกว่านั้น การที่ “ผีสาว” มีแนวโน้มที่จะสมหวังในความรักมากกว่า “ผีที่มีอายุมาก” เพราะภาพของ “ผีรอรัก” ได้สะท้อนแนวความคิดของคนในสังคม ที่หญิงสาว มักจะอยู่ควบคู่กับความรักมากกว่า “ผู้หญิงอายุมาก” ทั้งนี้ เพราะเบื้องหลังของแนวความคิดนี้มาจากแนวคิดที่ว่าความรักของหญิงสาว สามารถที่จะเพิ่มผลผลิตในสังคมได้มากกว่าความรักของผู้หญิงคนที่มีอายุมาก แต่เป็นเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น ที่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ ส่วนผู้ชายอายุมากนั้น จะสามารถมีความรักกับหญิงสาวได้ เช่นในเรื่อง รัตติกาลยอดรัก หรือตาริบุหงา ที่ฝ่ายชายสามารถรอให้ “ผีรอรัก” ไปเกิดใหม่อีกครั้งแล้วกลับมารักกันใหม่ เมื่อผู้ชายอายุมากแล้ว โดยสรุปแล้ว “ผีรอรัก” ที่เป็นสาวนั้น จะสมหวังในความรักมากกว่า เพราะสามารถให้ผลผลิตกับสังคมปีตาธิปไตยได้นั่นเอง

“ผีผู้หญิงรอรัก” ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ มักจะใช้อำนาจ หรือมีพลังทางด้านมืด ซึ่งหมายความว่า “ความรัก” ของ “ผีผู้หญิงอายุมาก” เป็นความรักที่มีดมน ไม่สร้างสรรค์ แม้บางครั้ง “ผีรอรัก” วัยสาว จะแสดงอำนาจมืดแต่ยังมีบางคนที่แสดงอำนาจทางด้านดี จึงทำให้เห็นว่า “ผีรอรัก” ที่อายุน้อยยังมีการใช้อำนาจในทางบวก ต่างจาก “ผีรอรัก” วัยผู้ใหญ่ที่ไม่มีการแสดงอำนาจในทางบวกเลย กล่าวคือ ทั้ง แม่นางอริธัญญาณี (จากเรื่องเกล็ดมรกต) มรกต (จากเรื่องบ้านบุษบาบับ) และเอื้อง (จากเรื่องวิญญานพิศวาส) ต่างก็ใช้อำนาจในทางลบทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความรักของผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่ถูกมองและตีความไปในทางที่ชั่วร้าย หรือเป็นด้านมืดเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าละครได้สร้างให้ความรักของผู้หญิงที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงใช้อำนาจในทางมืดมากกว่าวัยสาว แต่ในทางตรงข้าม อำนาจมืดก็สนับสนุนให้ผู้หญิงมีอำนาจเหนือผู้ชายได้มากกว่าการใช้อำนาจทางด้านบวก

ดังนั้น จึงสามารถอธิบายอำนาจด้านลบของ “ผีรอรัก” ที่อายุมากได้ว่า เธอเหล่านี้สามารถที่จะใช้อำนาจทางลบได้สัมฤทธิ์ผลมากกว่า “ผีรอรัก” ที่ยังเป็นสาว ทั้งนี้ที่มาของอำนาจด้านลบ หรืออำนาจของผู้กระทำ (active) นี้ มาจากความกดดัน บีบคั้นที่ละครสร้างให้เธอต้องถูกบังคับให้ “ผีรอรัก” แบบผู้ใหญ่ถูกจองจำอยู่เนิ่นนาน แต่ในที่สุดแล้ว “ผีรอรักที่เป็นผู้ใหญ่” ก็สามารถสร้างอำนาจของตนเอง โดยการใช้อำนาจของ “ผู้กระทำ” ได้ แบบไม่ต้องพึ่งอำนาจปีศาจปีศาจ เช่น การที่แม่นางอรุณญาณีสามารถบำเพ็ญตบะ หรือ สามารถทำพิธีอาบไฟตนเองในถ้ำเกล็ดมรกตได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาพระบาทเจ้า ชายคนรักของตน แม้ในที่สุดอำนาจของเธอเหล่านี้ก็ต้องถูกรีดรอนไปก็ตาม แต่ระหว่างที่เธอเหล่านี้ตามหาความรัก เธอก็มีอำนาจมากพอจะหาชายคนรักของเธอได้ (จากเรื่อง เกล็ดมรกต)

ผีที่ใช้อำนาจผสมกันทั้งดีและทางด้านมืดนั้น มีทั้ง “ผีรอรัก” แบบวัยสาวและผู้ใหญ่ ต่างก็มีสัดส่วนในการใช้อำนาจเท่ากัน ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้อำนาจแบบทั้งสองทางนั้น เป็นลักษณะของการทำดี และไม่ดีกับบุคคลที่ต่างกันไปตามบริบท ดังเช่นจุลจันทร์ ที่ใช้อำนาจในทางลบกับผู้ที่ทำไม่ดีกับตน ซึ่งก็เป็นการใช้อำนาจเป็น “ผู้กระทำ” ส่วนการใช้อำนาจในทางบวกของเธอ นั้น ก็ใช้ไปเพื่อต่อต้านคนไม่ดี และช่วยเหลือคนดี ซึ่งก็เป็นอำนาจของ “ผู้กระทำ” อีกเช่นกัน การใช้อำนาจทั้งสองทางนี้ เป็นการใช้อำนาจที่เป็นทั้งผู้กระทำ และเป็นทั้งผู้ปลดปล่อยตนเอง ดังนั้น การกระทำต่าง ๆ ของเธอ จึงไม่จำเป็นต้องทำเพื่อให้ฝ่ายชายพึงพอใจเหมือนกับ “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวก

5.2 การศึกษาและอาชีพ

จากการศึกษาสถานภาพทางการศึกษาและอาชีพ ของ “ผีรอรัก” ในละครโทรทัศน์ ไม่พบว่า ก่อนเสียชีวิตตัวละคร “ผีรอรัก” มีสถานภาพทางการศึกษาและประกอบอาชีพใด ทำให้เห็นว่า การศึกษาไม่ได้มีนัยสำคัญกับการใช้อำนาจในการเป็น “ผีรอรัก” แต่อย่างใด หรือ หมายความว่า การใช้ “อำนาจ” ของ “ผีผู้หญิง” ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษา เพราะเธอจะมีการศึกษาหรือไม่ ในที่สุด เธอเหล่านี้ก็ต้องไปเป็น “ผีผู้หญิง” และใช้อำนาจที่มีทั้งบวก ลบ และใช้อำนาจทั้งสองทางเหมือนกัน

5.3 สถานภาพสมรส และปมความรัก

จากการพิจารณาสถานภาพสมรสของ “ผีรอรัก” ผู้วิจัยพบว่า ช่วงอายุของ “ผีรอรัก” ระหว่าง 26-35 ปี จะแต่งงานแล้ว ส่วนช่วงอายุก่อนหน้านั้น ผีรอรักอาจแต่งงานแล้วหรือไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า สถานภาพสมรสเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถวัดถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” กับชายคนที่เธอรักได้ เพราะ ในบางครั้ง “ผีรอก” ก็ไม่ได้สมรสกับชายที่ตนรัก เช่น มรกต (จากเรื่องบ้านบุษบาบับ) และเอื้อง (จากเรื่อง วิญญาณพิศวาส) “ผีรอก” ทั้งสองแต่งงานกับชายอื่นเพราะจะได้อยู่ใกล้ชิดกับชายที่ตนรัก และในบางครั้ง “ผีรอก” ก็มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับชายที่ตนรัก หากแต่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ดังเช่น บุนหา (จากเรื่อง ตาวิบุหงา) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์วัดความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับชายที่ตนรักก่อนตาย เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” กับชายที่ตนรอกอย ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3

แสดงความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับชายที่ “ผีรอก” รักก่อนตาย

อำนาจ/ ความสัมพันธ์	มีชายคนรัก		ไม่มีชายคนรัก
	มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว กับชายคนรัก	ไม่มีความสัมพันธ์เชิงชู้ สาวกับชายคนรัก	
+/-	จุลจันทร์, ผอบแก้ว		
-	บุนหา, อรัญญาณี, นาค, แม่นาค (พระโขนง)	มรกต, เมธาวดี, เอื้อง	
+	แม่นาค (พระนคร)		รัตติกาล, ดาว
รวม	7	3	2

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า “ผีรอก” ที่มีชายคนรักนั้น สามารถที่จะรอกชายคนรักของตนได้ แม้จะไม่เคยมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกันมาก่อน ทั้งนี้ หมายความว่าอำนาจของผู้ชายที่มีเหนือกว่าผู้หญิงที่รักตนนั้น จะมีขึ้นเมื่อหญิงคนนั้นรักชาย โดยที่ไม่จำเป็นต้องแต่งงาน หรือมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกัน ชายก็สามารถมีอำนาจเหนือจิตใจและวิญญาณของผู้หญิงคนนั้นได้ เช่น เมธาวดี (ในเรื่องแม่ย่านาง) แม้เธอเองจะไม่ได้แต่งงานหรือมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับภาคินัย ชายที่เธอหลงรัก หากแต่เธอก็สามารถรอกอยความรักจากเขา และเขาก็สามารถครอบครองใจเธอตลอดหลายชาติภพ

ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า อำนาจของผู้ชายนั้น ไม่ได้มีเหนือพรหมจรรย์ (virginity) ของ “ผีรอก” หากแต่มีอำนาจเหนือในระดับจิตใจ ซึ่งหมายความว่า การที่ “ผีผู้หญิง” จะ “รอก” ชายคนใดก็ตาม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่า ชายผู้ใดมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับเธอหรือไม่ หากแต่ขึ้นอยู่กับว่า

ชายผู้นั้นสามารถเอาชนะใจของเธอได้หรือไม่ ซึ่งในกรณีนี้ อาจดูเหมือนชายมีอำนาจเหนือตัวของ “ผีรอรัก” หากแต่ ในบางกรณี “ผีรอรัก” ไม่ได้แต่งงานกับชายที่ตน “รอ” ความรัก หากแต่แต่งงานกับชายอีกคนเพื่อให้ได้อยู่ใกล้ชายที่ตนรักเท่านั้น ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า เฉพาะชายที่ “ผีรอรัก” รอ และ รัก เท่านั้นจึงจะสามารถครอบครองจิตใจเธอได้ เพราะชายที่สามารถควบคุมตัว หรือร่างกายของเธอได้ ด้วยการแต่งงานกับเธอนั้น ก็ไม่สามารถมีอำนาจเหนือจิตใจของเธอได้เช่นกัน ดังนั้นสิ่งที่พันธุนาการเธอไว้ ไม่ใช่การแต่งงาน หากแต่เป็น “ความรัก” เช่น ในกรณีของ เอื้อง (จากเรื่อง วิญญาณพิศواس) ที่แม้เธอจะอภิเษกกับพระเจ้าฟ้าลั่น หากแต่เธอก็ยัง “รอรัก” จากชายผู้เธอหมายปอง โดยที่เธอและเขาไม่เคยมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกันมาก่อนเลย

การที่ “ผีรอรัก” สามารถที่จะเลือกรอรักชายที่ตนรอคอยได้ เป็นการคานอำนาจของผู้ชายที่อาจมีเหนือจิตวิญญาณของ “ผีรอรัก” หากแต่การมีอำนาจเหนือนี้ มีอยู่อย่างจำกัดว่าต้องเป็นชายคนที่สามารถเอาชนะใจเธอได้เท่านั้น เธอจึงจะรอ ไม่ใช่ว่าเป็นชายทุกคน

ดังนั้น โดยสรุปแล้ว ความสัมพันธ์เชิงชู้สาว หรือพรหมจรรย์ (virginity) นั้นไม่มีความหมาย สำหรับ “ผีรอรัก” เพราะหากเธอมอบความรักให้ชายคนใดแล้ว แม้เธอจะไม่มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับชายผู้นั้น หรือเธออาจให้พรหมจรรย์กับชายคนอื่นไป แต่เธอก็สามารถที่จะรอรักรวมทั้งตัวเองก็สามารถที่จะครอบครองดวงวิญญาณของเธอได้โดยไม่มีเงื่อนไขของชาติภพเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งหมายความว่า ความรัก ถูกสร้างให้เป็นพันธุนาการของสตรี

5.4 สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของ “ผีรอรัก” ก่อนตายไม่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ กล่าวคือ ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ทางสังคมและเศรษฐกิจเช่นไร เมื่อตายไปแล้ว เธอทั้งหมดก็ต้องกลายมาเป็น “ผีรอรัก” เหมือนกัน

5.5 สรุปการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ก่อนตาย

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ก่อนตายของ “ผีรอรัก” สามารถสรุปได้ว่า “ผีรอรัก” ทั้งหมดที่ใช้อำนาจในทางบวกมีอายุน้อย การศึกษาและอาชีพของ “ผีรอรัก” นั้นไม่ได้มีระบุไว้อย่างแน่ชัด ส่วนความสัมพันธ์เชิงชู้สาวที่ “ผีรอรัก” มีกับชายใด ๆ ก็ไม่ได้เป็นสาเหตุที่สามารถจงจำ หรือทำให้เธอเหล่านี้เกิดความรักและรอคอยชายคนรักได้ หากแต่เป็น “ความรัก” ที่พันธุนาการ “ผีรอรัก” เหล่านี้ และชายคนที่เธอมอบรักให้ก็เป็นผู้ที่ “ผีรอรัก” เหล่านี้ “รอรัก” อยู่ ส่วนสถานภาพทางสังคม

และเศรษฐกิจของ “ผีรอรัก” นั้นมีความหลากหลาย ดังนั้น ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของ “ผีรอรัก” ที่ทุกคนมีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นเพศหญิง และมีความรักหรือ “รอรัก” จากเพศชายเท่านั้น

6. วิเคราะห์พัฒนาการของตัวละคร “ผีรอรัก” ก่อนและหลังตาย

“ผีรอรัก” มีพัฒนาการที่แตกต่างกันไป แยกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ พัฒนาการทางกายภาพ ทางจิตใจ และการใช้อำนาจ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์พัฒนาการของ “ผีรอรัก” โดยแบ่งตาม พัฒนาการการใช้อำนาจทั้งก่อนและหลังตายของ “ผีรอรัก” ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

6.1 พัฒนาการทางกายภาพของ “ผีรอรัก”

ตารางที่ 4.4

แสดงพัฒนาการทางกายภาพของ “ผีรอรัก”

ใช้อำนาจก่อน, หลังตาย	ชื่อ	ลักษณะทางกายภาพ	
		ก่อนตาย	หลังตาย
-, -	นางพญาเกลิ็ดมรกต (เจ้า นางอรัญญาณี), เอื้อง (เจ้านางเอื้องคำหยาด), มรกต, เมฆาวดี	สวย, แต่งตัวดูดี ⁴ ,	สวย, แต่งตัวดูดี, สามารถ แปลงกายเป็นสิ่งต่าง ๆ ได้
+, +/-	จุลจันทร์, ผอบแก้ว	สวย, แต่งตัวเรียบ ๆ, เรียบร้อย	จุลจันทร์จะมีความน่ากลัวมาก ขึ้นเมื่อมีอำนาจเพิ่มขึ้น, ผอบ แก้วเหมือนเดิมทุกอย่าง
+, -	แม่นาก, แม่นาค, บุษงา	สวย, แต่งตัวเรียบ ๆ, เรียบร้อย	มีความน่ากลัวมากขึ้นเมื่อแสดง อำนาจ, ร่างกายยืดหดได้ หาย ตัวได้
+, +	นาค, รัตติกาล, ดาว	สวย, แต่งตัวเรียบ ๆ	แต่งกายสวยงาม เรียบร้อย

⁴ เฉพาะตัวละครที่มีข้อมูลปรากฏ

จากตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปของ “ผีรอรัก” ที่แทบจะทั้งหมดมีความน่ากลัวมากยิ่งขึ้นเมื่อแสดงอำนาจออกมา แต่เมื่ออยู่ต่อหน้าชายที่ตนรัก “ผีรอรัก” เหล่านี้จะแสดงหน้าตาที่สวยงามออกมาเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น “ผีรอรัก” ทุกคน ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังตาย จะเป็นผู้หญิงที่มีความงาม ดังนั้น ความงามจึงมีความหมายสำคัญกับการเป็น “ผีรอรัก”

ทั้งนี้ ความงามของ “ผีรอรัก” นั้นมีความเกี่ยวข้องกับความรัก ทั้งนี้ ด้วยละครเป็นสื่อที่ใช้สื่อสารกับผู้หญิง ดังนั้น ความงาม ของ “ผีรอรัก” และความรัก จึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ หากผู้หญิงต้องการจะมีความรัก ไม่ว่าจะอยู่หรือตาย เธอจะต้องเป็นผู้ที่มีความงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อหน้าชายคนที่ตนรัก เพื่อที่จะให้เขารักตนเองเสมอ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ มรกต (จากเรื่อง บ้านบุษบาบัณ) กล่าวคือ ตลอดทั้งเรื่อง มรกตพยายามครอบครองเพชร 5 สี ซึ่งเป็นอัญมณีที่ทำให้ผู้ที่ครอบครองมีความสาวและมีชีวิตนิรันดร์ ทั้งนี้ เพราะชายที่เธอรักไปแต่งงานกับผู้หญิงอื่น เธอจึงต้องการความสาวและสวยเพื่อรอคอยและแต่งงานกับบุตรชายของเขาเมื่อเขาโตขึ้น เธอจึงต้องครอบครองอัญมณี 5 สี เพื่อให้ตนเองสาวขึ้น และให้เดชดำรง (ลูกชายของดลดำริ ชายที่มรกตรัก) รักเธอ เนื่องจากความงาม

การแสดงอำนาจในด้านลบของ “ผีรอรัก” จะส่งผลกระทบต่อ ลักษณะที่ปรากฏ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความงามของพวกเธอ กล่าวคือ เมื่อ “ผีรอรัก” มีอำนาจในทางลบเพิ่มขึ้น เธอจะมีความงามลดลง เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารถนา) แม่นาก (จากเรื่องแม่นากพระโขนง) และบุหงา (จากเรื่องตาริบุหงา) ทั้งหมดจะมีร่างกายที่น่าเกลียดน่ากลัวมากขึ้น เมื่อมีอำนาจมากขึ้น เช่น จุลจันทร์จะเริ่มมีใบหน้าและปากขาวซีด ตาแดงกำ ลั้นเลือดดำขึ้นเขียวเต็มใบหน้าเมื่อเธอมีพลังอำนาจ และเริ่มโกรธ ยิ่งไปกว่านั้น “ผีรอรัก” บางตนจะกลายร่างเป็นปีศาจ เมื่อมีพลังอำนาจมากยิ่งขึ้น เช่น นางพญาเกล็ดมรกต (จากเรื่องเกล็ดมรกต) ที่กลายเป็นปีศาจจัญญ์เมื่อแปลงกายเพื่อต่อสู้อันตรายสุดท้ายก่อนตาย ทั้งนี้ การที่ความงามของ “ผีรอรัก” เป็นสัดส่วนผกผันกับอำนาจในทางลบ และความสัมพันธ์ระหว่าง ความงามและการปรากฏตัวต่อหน้าคนรัก ทำให้เห็นได้ว่าความงาม ซึ่งหมายถึงความรักของ “ผีรอรัก” นั้น เป็นสิ่งที่สวนทางกับ อำนาจในทางลบ นั้นหมายความว่า หาก “ผีรอรัก” ต้องการที่จะมีความสุขอยู่กับคนรัก หรือกับชายที่ตนรัก เธอเหล่านี้ต้องไม่มีอำนาจ หรือไม่แสดงอำนาจออกมา ดังนั้น ต่อหน้าชายคนรักแล้ว “ผีรอรัก” เหล่านี้จะ ไม่เพียงแต่มีรูปร่างสวยงามเท่านั้น หากแต่ พวกเธอเหล่านี้จะต้องไม่แสดงอำนาจหรือไม่ต้องมีอำนาจด้วย เพราะ ความงามของ “ผีรอรัก” ที่ผู้ชายพึงใจต้องเป็นความงามที่ไร้อำนาจด้วย เช่น เอื้อง (จากเรื่องวิญญานพิศวาส) ที่มีความงามเมื่อมีอำนาจ หากแต่ความงามนั้นกลับเป็นอำนาจที่ชายคนรักไม่พึงใจ เพราะการใช้อำนาจของเอื้อง เป็นการไร้ความงามเพื่อกระตุ้นให้ชายหนุ่มบริสุทธ์ผู้ต้องการที่จะร่วมรักกับเธอตกเป็นเหยื่อ และเมื่อเธอร่วมรักและฆ่าชายคนนั้นแล้วอำนาจของเธอ

ก็จะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เพราะลักษณะของเอื้องตั้งแต่ก่อนและหลังตาย เธอจะเป็นผีที่มีความสัมพันธ์กับชายมากหน้าหลายตา ดังนั้น เมื่อเธอกลายเป็น “ผีอรัก” เมื่อเธอได้ร่วมรักกับเหยื่อของเธอแล้ว เธอจะกินชายผู้นั้น ซึ่งลักษณะที่ปรากฏขึ้นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการทำทนายอำนาจระบอบปีศาจไปโดยที่มักมองผู้หญิงเป็นวัตถุในการจ้องมอง (gazing) กล่าวคือ การที่เอื้องกินผู้ชาย คือ การตอบโต้กับการที่ผู้หญิงสวຍส่วนใหญ่มักถูกผู้ชายจ้องมองและกลายเป็นวัตถุทางเพศ ดังนั้น เพื่อที่จะตอบโต้กลับอำนาจ หรือเพื่อที่จะแสดงอำนาจของผู้หญิง เธอจึงกินผู้ชายเหล่านั้น หลังร่วมหลับนอนกัน อย่างไรก็ตาม เอื้องสามารถทำได้เมื่อกลายเป็น “ผีสาว” และมีอำนาจแล้ว ซึ่งหมายความว่าอำนาจที่แท้จริงที่ทำให้เธอสามารถที่จะโต้กลับผู้ชายได้นั้น ก็ไม่ใช่อำนาจของผู้หญิงที่เป็นคน หรือของผู้หญิงที่อยู่ในกรอบของสังคม

จากที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ความงามที่ชายในละครส่วนใหญ่พึงใจนั้น ต้องเป็นความงามที่ไม่มีอำนาจ หรือไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ต้องให้ผู้ชายคอยช่วยเหลือ ดังเช่นนางเอกในละคร “ผีอรัก” ที่ในบางครั้งต้องให้พระเอก ป้องกันตนเองจากอันตรายต่าง ๆ เช่น ดาว (จากเรื่องภูตพิศวาส) ต้องให้พี่มารุต พระเอกของเรื่อง คอยดูแลปกป้องเธอจากอันตรายที่อาจเกิดจากผีด้วยกันเอง และอันตรายที่เกิดจากคน ซึ่งความงามของดาวนั้นเป็นความงามที่ผู้ชายพอใจ สะท้อนให้เห็นแนวคิดของสังคมว่า หญิงซึ่งจะเป็นที่รัก ที่พึงใจของชายนั้น ต้องเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจที่ทำทนายกฎระเบียบของสังคม และปีศาจไปโดย ดังนั้น “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวกส่วนใหญ่จึงเป็นที่ยอมรับของชายและสมหวังในความรักมากกว่า “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบ

โดยสรุปแล้ว พัฒนาการทางกายภาพของ “ผีอรัก” โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังตาย พบว่า โดยส่วนใหญ่ยังมีร่างที่เป็นผีสาวสวยงามอยู่ แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อมีอำนาจก็จะแสดงร่างที่น่ากลัวออกมา ร่างที่มีความน่ากลัวนั้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดเรื่องอำนาจของผู้หญิงที่สวนทางกับความรักของผู้ชาย กล่าวคือ หากผู้หญิงมีอำนาจแล้ว เธอก็จะไม่เป็นที่รักของผู้ชาย เพราะเธอทำให้กฎระเบียบของโลกปีศาจไปโดยระส่ำระสาย จึงไม่น่าแปลก ที่ผู้หญิงอันเป็นที่รักของผู้ชายนั้นจะต้องไม่มีอำนาจ และ “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบจึงต้องถูกกำจัดไปในตอนท้าย

6.2 พัฒนาการทางจิตใจของ “ผีอรัก” ก่อนและหลังตาย

ตารางที่ 4.5

พัฒนาการทางจิตใจของ “ผีอรัก” ก่อนและหลังตาย

ใช้อำนาจก่อน, หลังตาย	ชื่อ	ลักษณะทางจิตใจ	
		ก่อนตาย	หลังตาย
- , -	นางพญาเกล็ดมรกต (เจ้านางอรัญญาณี), เอื้อง (เจ้านางเอื้องคำ หยาด), มรกต, เมฆาวดี	ยึดมั่นในความรัก, จิตใจโหดร้าย	ยึดติดในความรัก, จิตใจ โหดเหี้ยม ทารุณ, อามหิต, ส่วน มากมุ่งที่จะทำร้ายฝ่ายตรงข้าม, เอื้อง มีความมักมากในกาม
+ , +/-	จุลจันทร์, ผอบแก้ว	รักมั่น, จิตใจโศกเศร้า, โดนทำร้ายเสมอ	เฝ้ารอสิ่งที่ตนรักและผูกพันตลอด เวลา, พร้อมทำเพื่อสิ่งที่ตน ต้องการแต่มีจิตสำนึกที่ดี
+ , -	แม่นาค, แม่นาค, บุษงา	รักมั่น, จิตใจดี, ถูกรังแกเสมอ	พร้อมขจัดอุปสรรคความรักทุก อย่าง
+ , +	นาค, รัตติกาล, ดาว	จิตใจดี*	ร่าเริง, แจ่มใส, ชุกชอน, ความสุขกับคนที่ตนรัก

จากตารางที่ 4.5 ทำให้เห็นว่า “ผีอรัก” จะยึดมั่นในความรักมาก ซึ่งจะทำให้เมื่อเธอเสียชีวิต จิตใจและการใช้อำนาจของเธอเปลี่ยนไปในทางลบแทบจะทั้งสิ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากเวลาในการรอคอยชายคนรักที่นานจนทำให้ “ผีอรัก” เลือกว่าจะใช้อำนาจในทางลบ เพราะการใช้อำนาจในทางบวกนั้นไม่สามารถทำให้เธอพบชายที่ตนรอคอยได้

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีแหล่งอำนาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ “ผีอรัก” ใช้อำนาจในทางลบด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงโดยละเอียดในเรื่องของ “อำนาจ”

อย่างไรก็ตาม ขณะที่ “ผีอรัก” มีจิตใจที่โหดร้าย แต่ขณะเดียวกันจิตใจของพวกเขาก็เข้มแข็ง และกล้าหาญมากขึ้น ทำให้มีอำนาจมากขึ้นกว่าทั้งตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ และตอนที่ถูกกักขัง เธอจึงสามารถที่จะฝ่าฟันอุปสรรคให้ได้พบชายคนรักได้มากกว่าเดิม ทั้งนี้ เป็นเพราะเธอเหล่านี้หลุดจากกรอบของสังคมแบบปิตาธิปไตย และกลายมาเป็น “ผีอรัก” ซึ่งเป็นการเริ่มต้นการใช้อำนาจที่ตนเองได้มาจากการเป็นผี ซึ่งไม่ได้ใช้อย่างเต็มที่ในตอนแรก ดังนั้น การที่เป็น “ผีอรัก”

เปรียบได้กับการปลดปล่อยตนเองให้ออกจากการควบคุมของระบบปีตาธิปไตย และเป็นช่วงเวลาที่มีอำนาจมากขึ้น และจิตใจเข้มแข็ง เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารถนา) ที่เมื่อเป็นคนต้องถูกรังแกและไม่สามารถที่จะต่อสู้ได้ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ และได้แต่งงานกับผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง คนในสังคมจึงดูถูกและเหยียดหยามเธอตลอดเวลา เมื่อตายไปแล้วก็ยังไม่สามารถใช้อำนาจของตนเองได้ จนกระทั่งเมื่อเธอพบว่าสามีไปชอบพอกับหญิงอื่น จึงทำให้เธอรู้ว่า การใช้อำนาจในทางบวก หรือการใช้อำนาจที่เป็นผู้ “ถูกกระทำ” อย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะทำให้เธอมีความสุข หรือว่าพบกับสามีได้ เธอจึงเริ่มปลดปล่อยตนเองจากพันธนาการอำนาจในทางบวกที่เคยครอบงำไว้เมื่อเป็นคน โดยการละทิ้งอำนาจของ ego และ superego ที่มีเหมือนตอนที่เธอเป็นคน และเหลือไว้แต่อำนาจของ id และใช้อำนาจในทางลบ

เช่นเดียวกันกับ บุษงา (จากเรื่อง ตาวิบุหงา) ที่ในขณะที่เป็นคนนั้น เธอไม่มีอำนาจในการที่จะเรียกร้องสิทธิใด ๆ แม้กระทั่งเลือกคู่ครองของตนเอง เธอก็ไม่สามารถที่จะทำได้ จนเมื่อเธอเลือกทางเดินของชีวิตด้วยความตาย เธอจึงกลายเป็นผี และเริ่มมีอำนาจมากขึ้น โดยหลังจากที่เธอ “รอรัก” จากชายคนรักอยู่เป็นเวลาร้อยปี เธอก็เริ่มออกอาละวาด เพราะตระหนักได้ว่าเธออยู่หนึ่งเฉย การรอคอย หรือการอยู่ในกรอบนั้น ไม่สามารถที่จะทำให้เธอพบคนรักได้ เธอจึงเริ่มออกตามหาชายคนรัก และใช้อำนาจในทางลบ เพราะการใช้อำนาจในทางบวกแบบผู้ถูกกระทำไม่สามารถทำให้เธอได้พบกับชายคนรักที่เธอรอได้

การใช้อำนาจในทางลบนี้อาจทำให้คนเกิดความกลัว และให้เธอในสิ่งที่เธอต้องการได้ ทั้ง ๆ ที่เมื่อเป็น “ผู้หญิง” นั้น เธอไม่สามารถที่จะมีอำนาจเป็นผู้กระทำกับผู้อื่นได้เลย เพราะผู้หญิงต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม และไม่สามารถฝ่าฝืนได้ ดังนั้น เมื่อจุลจันทร์และบุหงาไม่ได้อยู่ในสังคมปีตาธิปไตยอีกต่อไป เธอจึงใช้อำนาจในทางลบได้โดยที่ไม่มีใครมาลงโทษเธอได้ จึงไม่ต้องหวาดกลัวผู้คนในสังคมดังตอนที่ชีวิตอยู่ อีกทั้งจิตใจของเธอเมื่อได้รับอิสรภาพ จึงได้ปลดปล่อยตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ ซึ่งเป็นด้านดิบหรือ id ออกมาอย่างเต็มที่ การใช้อำนาจของ “ผีรอรัก” จึงมักจะเป็นอำนาจในทางลบด้วยเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว พัฒนาการทางจิตใจของ “ผีรอรัก” โดยส่วนมาก จะมีอิสรภาพมากขึ้น จิตใจเป็นเสรีมากขึ้น เพราะไม่ต้องอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมแบบปีตาธิปไตย ที่มักล้อมกรอบผู้หญิงไว้เสมอ อย่างไรก็ตาม การที่ “ผีรอรัก” เหล่านี้มีจิตใจที่เป็นอิสระเสรี เธอก็ใช้อำนาจที่แสดงตัวตนของคน หรือ id ออกมา ดังนั้น อำนาจโดยส่วนมากที่แสดงออกมาจึงเป็นอำนาจในด้านลบ

6.3 พัฒนาการทางการใช้อำนาจของ “ผีรอรัก” ก่อนและหลังตาย

ตารางที่ 4.6

พัฒนาการการใช้อำนาจของ “ผีรอรัก” ก่อนและหลังตาย

ใช้อำนาจก่อน, หลังตาย	ชื่อ	ลักษณะทางการใช้อำนาจ	
		ก่อนตาย	หลังตาย
-, -	นางพญาเกตุมรกต (เจ้านางอรุณญาณี), เอื้อง (เจ้านางเอื้องคำ หยาด), มรกต, เมธาวดี	บงการข้าทาส บริวาร ของตนได้, ใช้อำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรัก	มีอำนาจในการบงการชีวิต คนกลุ่มหนึ่งได้, มีอำนาจ สะกดจิตคน, มีพลังอำนาจ เหนือมนุษย์
+, +/-	จุลจันทร์, ผอบแก้ว	มักโดนทำร้ายและไม่ สามารถตอบโต้ได้	ทำร้ายคนที่คิดทำร้ายตนได้ แต่จะไม่ใช้อำนาจมากนัก
+, -	แม่นาค, แม่นาค, บุษงา	ไม่มีอำนาจใด ๆ	ใช้อำนาจเพื่อขจัดอุปสรรค ความรัก เพื่อให้ได้พบกับ คนรักของตน ไม่ว่าจะ ทำร้ายใครก็ตาม
+, +	นาค, รัตติกาล, ดาว	ไม่มีอำนาจใด ๆ	ใช้อำนาจเพื่อช่วยเหลือและ ได้อยู่กับคนรักของตน, ดาวไม่มีอำนาจ

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การใช้อำนาจของ “ผีรอรัก” เมื่อตายไป ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้อำนาจในทางลบ ทั้งนี้จากที่ได้กล่าวไปแล้วใน พัฒนาการทางจิตใจ ว่า “ผีรอรัก” ได้ใช้พลังจาก id ของตนในการใช้อำนาจ อำนาจที่ออกมาส่วนใหญ่จึงเป็นอำนาจในทางลบ แม้ก่อนตายจะใช้ อำนาจในทางบวกก็ตาม การใช้อำนาจในทางลบนี้เปรียบได้กับอำนาจของผู้ชายที่เป็นฝ่ายกระทำในสังคมของปิตาธิปไตย หลังจากที่ถูกเป็นผู้ที่ “ถูกกระทำ” มาตลอด เช่น แม่นาค (จากเรื่อง แม่นาค) ที่ก่อนตายเป็นคนที่มีลักษณะเรียบร้อย ไม่ต่อสู้กับใคร ไม่มีปากเสียง โดนสาวแก่แม่มาย ที่หมายปองพ่อกัน และพวกโจรผู้ร้ายที่หมายปองเธอ และจะเอาชีวิตพ่อกันทำร้าย แต่เมื่อเธอตายไปแล้ว กลับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากผู้ที่เคยถูกคนรอบข้างกระทำ กลายมาเป็น “ผู้กระทำ” ทั้งนี้ เพราะการเป็นผู้หญิงดี อยู่ในกรอบเหมือนที่สังคมคาดหวังนั้น ไม่สามารถทำให้

เธอบรรลุจุดมุ่งหมายที่จะตามหาสามีได้ หรือแม้กระทั่งตอนที่เธอมีชีวิตอยู่ เธอเองก็ไม่สามารถมีความสุขจากการเป็นผู้หญิงที่ดีเช่นกัน เธอจึงต้องหาอำนาจอย่างอื่นที่สามารถทำให้เธอบรรลุสิ่งที่เธอต้องการได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “ผีรอก” ส่วนใหญ่ อาจจะใช้อำนาจในทางลบเพื่อตามหาสามี แต่ไม่ได้หมายความว่า อำนาจในทางลบอย่างเดียวจะสามารถพา “ผีรอก” ไปพบกับสิ่งที่ตนรอคอยได้ เพราะในละครเรื่อง แม่แนคพระนคร ตัวละครนางนาคก็แสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจในทางบวกนั้น ก็เป็นวิธีที่ทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการได้เช่นกัน ดังนั้น การใช้อำนาจของ “ผีรอก” จึงมีความหลากหลาย แต่ทั้งหมด จะมีพัฒนาการในการใช้อำนาจที่เพิ่มมากขึ้น (อัตราการใช้อำนาจเพิ่มมากขึ้น) หากแต่อำนาจนั้นอาจพัฒนาไปในทางที่ดี หรือไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการและแหล่งอำนาจ⁵ ของ “ผีรอก” แต่ละตน

พัฒนาการทางการใช้อำนาจของ “ผีรอก” นั้น แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน

1. ช่วงก่อนที่จะออกตามหาชายคนรัก

เมื่อ “ผีรอก” ได้ตายลงแล้ว แต่เธอยังไม่ได้ออกตามหาสามี หรือมีอำนาจ พวกเธอมักรอคอยและยังพยายามที่จะทำให้ทุกอย่างเหมือนตอนที่เขาไม่ได้จากไป พยายามปรนนิบัติและอยู่ร่วมกันกับชายคนรักอีกครั้ง หากได้พบชายคนนั้น ดังเช่น แม่แนค (จากเรื่องแม่แนค) ที่พยายามทำตัวให้เหมือนเดิมตอนที่ตนเองยังไม่ได้ตาย ในช่วงนี้แสดงให้เห็นว่า “อำนาจ” ของผู้ชายยังมีปรากฏอยู่เหมือนกับก่อนตาย ซึ่งอำนาจปิศาจปีศาจได้ล่วงเข้ามายึดครอง ชีวิตของผู้หญิงจนกระทั่งข้ามเขตแดนของความตายไปด้วย กล่าวคือ ในกรณีของ “ผีรอก” พวกเธอแทบจะทุกตนมีความมุ่งหวังว่าวันหนึ่งจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับสามีที่ตนรัก และพยายามทุกวิถีทางที่จะอยู่ในโลกนี้ หรือดิ้นรนเพื่อที่จะได้พบกับสามีของตน เหมือนแม่แนคที่ไม่ยอมไปสู่สุคติ เพราะยังคงรอคอยวันที่จะได้กลับมาอยู่ร่วมกันกับคนรักอีกครั้ง ทั้ง ๆ ที่การที่เธอต้องกลับมาอยู่ร่วมกับพ่อมากอีกครั้งหมายถึงการกลับไปอยู่ในกรอบปีศาจปีศาจเช่นเดิม คือ ไม่มีอำนาจ ไม่ใช้อำนาจ หากแต่เธอก็ยังคงต้องการให้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะกรอบความคิดของปิศาจปีศาจได้ประกอบสร้างให้ผู้หญิงรู้สึกว่าการมีสามี และมีครอบครัวนั้นเป็นสิ่งที่ผู้หญิง “จำเป็น” ต้องมี หากตอนที่มิชีวิตอยู่ยังไม่สามารถหาสามี หรือไม่ได้สามีคนที่ตนพอใจ หากตายไปแล้วก็ยังคงต้องหาให้ได้

⁵ แหล่งอำนาจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้อำนาจแก่ “ผีรอก” เพื่อให้เธอเหล่านี้ยังคงอยู่ในโลกนี้ได้ อย่างมีอำนาจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะให้อำนาจแก่ “ผีรอก” และมีส่วนทำให้การใช้อำนาจของ “ผีรอก” นั้นเป็นไปในทางลบหรือบวก หรือเป็นการใช้อำนาจทั้งสองทาง

2. ช่วงที่ “ผีรอรัก” ออกตามหาชายที่ตนรัก

เมื่อ “ผีรอรัก” ออกตามหาชายคนรักของตน การใช้อำนาจจะเกิดขึ้น และจะมีสิ่งที่ยพยายามต่อรองอำนาจของ “ผีผู้หญิง” ที่จะไม่ให้เธอได้พบกับสามีของตน หรือให้เธอได้สามารถอยู่ร่วมกันกับสามีของเธอได้ เนื่องจาก กรอบความคิดปีศาจปีศาจที่เชื่อว่า ผีและคนไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ ละครจึงสร้างอุปสรรคขัดขวางอยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้อำนาจของ “ผีผู้หญิง” พัฒนาไปมากจนถึงจุดหนึ่งที่สามารถทำให้เธอพบกับสามีของเธอได้ และ “ผีรอรัก” เหล่านี้ก็จะสูญเสียอำนาจไปในตอนท้าย เช่น ในกรณีของแม่นาค (จากเรื่อง แม่นาค) นั้น ขณะที่แม่นาคได้อยู่กับพ่อมาก แม่นาคได้ใช้อำนาจในการต่อรองกับสังคมปีศาจปีศาจ ซึ่งก็คือ คนทั้งหมู่บ้าน โดยที่แม่นาคพยายามกีดกันคนเหล่านั้นให้ออกห่างจากพ่อมาก เพื่อไม่ให้พ่อมากรู้ว่าตนเองได้ตายไปแล้ว ทั้งนี้ การที่แม่นาคพยายามทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อไม่ให้พ่อมากรู้ว่าตนตายไปแล้ว ก็เป็นการพัฒนาอำนาจของ “ผีรอรัก” ให้มีมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการที่แม่นาคมีร่างแปลงเป็นสาวสวยเหมือนเดิม ไม่ได้ปรากฏร่างที่เป็นซากศพให้พ่อมากเห็น ก็เป็นการแสดงอำนาจในการต่อรองกับความคิดเรื่องคนและผีไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อีกเช่นกัน จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อพ่อมากรู้ว่าแม่นาคตายไปแล้วด้วยตัวเอง แม่นาคจึงยิ่งพยายามขยายอำนาจของตนต่อไป ดังนั้น จึงหมายความว่า “ผีรอรัก” แสดงอำนาจ และพยายามต่อรองกับระบบปีศาจปีศาจตลอดเวลา ไม่ว่าจะสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เช่น การแปลงกาย หรือมีอิทธิฤทธิ์ หรือการที่เธอไม่ได้แสดงร่างอะไรออกมาเลยก็เป็น การแสดงการใช้อำนาจออกมาเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อชายคนรักไม่ต้องการอยู่ด้วย อาจเพราะหมดรัก หรือไม่เคยได้รัก และด้วยอุปสรรคในเรื่องชาติภพ “ผีรอรัก” จึงปฏิเสธ “กรอบศีลธรรม” ที่ ไม่สามารถจัดตั้งชายคนรักของเธอไม่ให้ไปรักคนอื่นได้ และเริ่ม “ต่อรอง” รวมทั้งขยายเขตพื้นที่ “อำนาจ” ที่ตนถูกจัดรอบไป ตั้งแต่ได้รักชายผู้นั้นให้กลับคืนมา เพราะการกระทำตาม “กรอบศีลธรรม” ก็คือ การทำตาม “อุดมการณ์ปีศาจปีศาจ” เช่น แต่งงานแล้วอยู่กับเหย้า เฝ้ากับเรือน รอคอยและปรนนิบัติสามี ไม่สามารถให้คำตอบที่เธอพอใจได้

จามะรี เชียงทอง (2549, น. 307) ได้กล่าวถึงอำนาจ ตามทัศนะของ Michel Foucault ว่า “อำนาจมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง” (power is everywhere) หมายความว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ความสัมพันธ์ทางอำนาจเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม (Mc Nay, 1992, p. 67) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้อาจถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากผู้กระทำทางสังคมย่อมสามารถทำลายกรอบความสัมพันธ์ในรูปแบบเดิม ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ไม่ตายตัว เลื่อนไหล และปรับเปลี่ยนเป็นตรงข้ามได้ (unfixed, fluid and reversible) ดังนั้น เมื่อผู้หญิงเริ่ม ทำทนาย “ความสัมพันธ์” หรือ “กรอบประเพณี” แบบเดิม ความ

สัมพันธ์ทางอำนาจระหว่าง “ผีรอรัก” และชายคนที่เธอรอ จึงเริ่มแปรเปลี่ยนไป การใช้อำนาจนี้ ไม่ได้หมายถึงการออกมาตามล่าอย่างเดี่ยวเท่านั้น หากหมายถึงกลวิธีการใด ๆ ก็ได้ที่จะทำให้ชายที่ตนรัก กลับมาเป็นของตนดั้งเดิม และได้มาอยู่ด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่อง พรายปรารภ) จะใช้ความน่ากลัว คุร้าย ส่วนแม่นาค (ในเรื่อง แม่นาค) จะใช้ความน่าสงสาร และแม่นาค (ในเรื่อง แม่นาคพระนคร) จะใช้ความน่ารัก ช่างขอเลาะมาเป็นอาวุธที่ใช้ในการต่อรอง และขยายปริมณฑลอำนาจของตน ซึ่งจะใช้อำนาจแบบใด ก็ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของอำนาจนั้น ๆ ซึ่งการใช้อำนาจในการต่อรองแบบผู้หญิงนี่เอง เป็นวิธีการใช้อำนาจโดยสลายวิธีการมองแบบทวิลักษณ์ หรือ ปรัชญาคู่ตรงข้าม (binary oppositions) เช่น จากที่เคยมองว่า ผู้ชาย มีอำนาจ ผู้หญิงไม่มีอำนาจ ที่มองแบบขาวกับดำ กลายมาเป็นการสลายขั้วอำนาจ โดยใช้อำนาจจากละครโทรทัศน์ ทำให้ “ผี” มีอำนาจมากขึ้น และเมื่อผู้หญิงเป็น “ผี” จึงกลายเป็น “ผีผู้หญิง” ที่มีอำนาจ แต่การมีอำนาจนั้นต้องทำให้ผู้หญิงเป็นผี ต้องมีรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว ผู้หญิงต้องมีจิตใจโหดร้าย (ส่วนมาก) ด้วยเช่นกัน และที่สำคัญ คืออำนาจของ “ผีผู้หญิง” มักจะถูกนิยาม ว่าเป็นอำนาจในทางลบเท่านั้น แต่การใช้อำนาจนั้น ก็ทำให้ผู้หญิงสามารถใช้อำนาจของตนได้โดยไม่ต้องกลัวเกรงสังคมอีกต่อไป เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่อง พรายปรารภ) สามารถต่อสู้กับนางอิจฉาทั้งที่เป็นผู้หญิงแท้และผู้หญิงเทียม รวมทั้งยังสามารถขจัดหมอผีที่คอยรังควานตนได้อีกด้วย ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้ว หมอผีจะเป็นคนที่เข้ามาช่วยนางอิจฉา เพื่อที่จะเป็นอุปสรรคที่ “ผีผู้หญิง” จะได้สมรักกับพระเอก แต่เมื่อผีนางเอกหลุดจากสังคมปิศาจไปโดยไป เธอกลับ มีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายหมอผีและนางอิจฉาอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจาก ความพยายามที่ “ผีผู้หญิง” จะต่อต้านอุดมการณ์แบบปิศาจปิศาจ พยายามหรือถอนความคิดเดิม แล้วสร้าง “ความจริง” อีกชุดหนึ่งของตนเองขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ ผีผู้หญิงจะไม่ “รอรัก” อยู่กับบ้านอีกต่อไป จะไม่เป็นผู้ถูกกระทำ แต่จะเต็มไปดด้วยอำนาจและกลายเป็น “ผู้กระทำ” ซึ่งเป็นความคิดขบถของตัวละครหญิง อย่างไรก็ตาม ในทางตรงข้ามการกระทำของผีสาวเหล่านี้กลับเป็นการส่งเสริมอำนาจของปิศาจปิศาจให้คงอยู่ด้วย กล่าวคือ เมื่อประเด็นในการตัดสินใจออกจากโลกส่วนตัวของเธอคือการออกมาตามล่าหาสามี และต้องการต่อรองกับอำนาจ โดยไม่เป็นฝ่าย “รอรัก” แต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น การ“ล่า” นี้ เป็นการบอกคนดูว่า “ชีวิตนี้ (ไม่ว่าจะอยู่หรือตาย) ผู้หญิงต้องมีสามี หรือต้องครอบครองผู้ชายคนนี้เป็นสามีให้ได้ ไม่ว่าจะนานเพียงใดก็ตาม” แต่กระนั้นละครก็บอกคนดูว่า ฝ่ายชายได้เริ่มกลายเป็นผู้ที่ “ถูกกระทำ” หรือ “ถูกล่า” แล้วเช่นกัน

สรุป พัฒนาการของ “ผีรอรัก” โดยรวมแล้ว “ผีรอรัก” มีพัฒนาการทางอำนาจไปในทางลบ โดยมีจิตใจเป็นตัวนำ กล่าวคือ เมื่อจิตใจได้หลุดจากการควบคุมของสังคมแบบปิศาจปิศาจแล้ว “ผีรอรัก” จึงใช้ id ในการตามหาคนรักของตน เพราะ คุณธรรมที่เป็นอำนาจของปิศาจปิศาจ ดังเช่น ego, และ superego ที่ยึดถือตอนเป็นคนนั้นไม่สามารถทำให้เธอพบคนที่ตนต้องการได้

แม้ “ผีรอรัก” ส่วนใหญ่ใช้อำนาจในทางลบ แต่บางคนก็ใช้อำนาจในทางบวก เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแหล่งอำนาจของ “ผีรอรัก” ว่ามาจากที่ใด และอำนาจนั้นเอนเอียงไปในทางใดบ้าง เช่น หากอาศัยอำนาจของเพศชายในการเป็น “ผีรอรัก” เธอก็จะใช้อำนาจในทางบวก เพราะต้องทำตามที่เขาผู้ใช้ให้อำนาจต้องการ

นอกจากนี้ ลักษณะทางกายภาพของ “ผีรอรัก” ก็มีความเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เธอเหล่านี้จะมีร่างที่น่ากลัว และร่างที่สวยงาม ร่างที่สวยงามนี้ มักจะปรากฏต่อหน้าชายผู้เป็นที่รักของเธอ ทั้งนี้ เป็นเพราะ ละครได้เสนอให้ผู้ชมเห็นสิ่งที่ควบคู่กันระหว่าง ความรักกับความงาม ซึ่งผู้หญิงทุกคนต้องการ และทำให้เห็นว่าความรักกับความงามนี้สวนทางกับอำนาจซึ่งแม้ว่า อำนาจในทางลบนั้นจะทำให้ “ผีรอรัก” พบกับคนที่ตนรัก แต่หากเธอไม่สวย (เพราะ เมื่อมีอำนาจทำให้ไม่สวย) ก็ไม่สามารถที่จะรั้งชายที่ตนรักไว้ได้ ดังนั้น ก่อนที่ “ผีรอรัก” จะได้กลับไปอยู่กับคนที่ตนรักอย่างมีความสุข ต่างก็ต้องปลดเปลื้องอำนาจของตน และกลับเข้าสู่อำนาจปีศาจไปโดยด้วยการกลับไปเกิดใหม่ หรือการกลายเป็นคน แต่พวกเธอก็เต็มใจ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าการกลับไปนั้น หมายถึง การถูกรีดรอนอำนาจและอิสรภาพ เพราะละครแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของชีวิต “ผีรอรัก” หรือ ผู้หญิง ก็คือ “ความรัก” ไม่ใช่อำนาจ

สิ่งที่เห็นเด่นชัดที่สุดในพัฒนาการของ “ผีรอรัก” ก็คือ เธอเหล่านี้กลายมาเป็น “ผู้กระทำ” และชายได้กลายเป็น “ผู้ถูกกระทำ” แต่อำนาจนี้อาจไม่ได้อยู่คงที่ เพราะสามารถต่อรองได้ แต่โดยส่วนใหญ่ ผู้หญิงจะสามารถพัฒนาอำนาจให้มีเหนือปีศาจได้ แต่อำนาจจะถูกแปรให้เป็นอำนาจด้านมืด ความชั่วร้าย และเป็นสิ่งที่ต้องถูกกำจัดไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม จุดจบของอำนาจที่มีเหนือปีศาจนั้นก็คือการกลับไปสู่ระบอบปีศาจไปโดยอีกครั้งหนึ่ง เพราะจุดมุ่งหมายสูงสุดของ “ผีรอรัก” คือการที่ได้เป็น “ที่รัก” ของชายที่เธอรอ

7. เวลาและสถานที่

7.1 เวลา

เวลาในการ “รอ” ความรัก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่า “ผีรอรัก” ออกอาละวาดและตามหาคนรักหลังจากที่เสียชีวิตไปแล้วช่วงหนึ่ง ช่วงที่เธอ “รอ” ชายคนรักอยู่นั้น เธอยังคงเป็นผู้ที่รอการ “ถูกกระทำ” อยู่ หมายความว่า อุดมการณ์ความคิดแบบปีศาจไปโดยยังครอบงำผีสาวเหล่านั้นอยู่ในนามของ “ความรัก” หมายความว่า ผีสาวเหล่านั้น “รอ” เพราะ คิดว่า ชายเหล่านั้นยังคง “รัก” เธอ และจะ

กลับมาหาเธออีกครั้ง ซึ่งจริง ๆ แล้ว “ความรัก” เหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาในระบบอบปีตาทิปไตยเพื่อจำกัด“อำนาจ”ของผู้หญิงเท่านั้น ดังเช่น จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารถนา) รอคอยนิมมานอยู่ในห้องพักตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี เพราะคิดว่าสักวัน เขาจะกลับมาหา เพราะเขายังคง “รัก” ตนอยู่ แต่แล้วในความจริงแล้ว นิมมานไม่คิดจะกลับไปหาเธอที่นั่นอีกเลย แต่เขายืนยันว่าเขายัง “รัก” เธออยู่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การรอคอยความรักของผู้หญิงอย่างไร้จุดหมายเกิดจากการ “นิยาม” ความรักที่แตกต่างกันระหว่างเพศ

การแสดงให้เห็นถึงการ “รอ” ของ “ผีผู้หญิง” ในละคร “ผีรอก” แทบทุกเรื่องนั้น จึงมีลักษณะที่เหมือนกับชีวิตประจำวันของผู้หญิงทั่วไป ดังเช่นที่ Tania Modleski (1990 อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2545, น. 206) ได้ใช้มุมมองแบบสตรีนิยม (feminism) อธิบายว่า หากโทรทัศน์เป็นความบันเทิงที่สนทนากับผู้หญิง โดยเฉพาะบรรดาแม่บ้านทั้งหลายแล้ว ละคร “น้ำเน่า” ก็คือเครื่องมือสำคัญที่ขัดเกลา (socialise) ให้บรรดาแม่บ้านรู้จักคำว่า “รอ” คอยการกลับมาบ้านของสามีและลูก และหากภาระงานบ้านที่หนักหนาสาหัสเป็นเสมือนอุปสรรคที่ตัวละครนางเอกผู้แสนดีมักประสบแล้ว แม่บ้านน้อยใหญ่จึงรู้จักที่จะ “รอ” รอยยิ้มและคำชมของสามีและลูก ๆ ซึ่งจะมอบให้เมื่อภาระงานของเธอบรรลุเสร็จแล้ว เหมือนกับที่จุลจันทร์ รอคอยนิมมาน (จากเรื่อง พรายปรารถนา) แม่ภาค “รอ” ที่จะได้พบกับพ่อมาก (จากเรื่องแม่นาค) หรือเหมือนกับที่ดาวจะได้รับการรักจากพี่มารุต (จากเรื่อง ภูตพิศวาส) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การ “รอคอย” เหล่านี้เป็นพันธนาการอีกชนิดหนึ่งสำหรับผีสาวรอกเหล่านี้ ส่วนเหตุผลที่เธอต้องรอคอยความรัก ก็เป็นเพราะผู้หญิงถูกประกอบสร้างให้มีความรักแบบ heterosexual เพียงเท่านั้น หากไม่มี ชีวิตจะไม่สมบูรณ์

ดังนั้น ทั้งความรัก และการรอคอย ก็ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่ละครได้สร้างเงื่อนไขต่าง ๆ ให้กับผู้หญิง เพื่อให้เธอเหล่านี้หมดเวลาไปกับการ “รอความรัก” เพื่อให้ผู้ที่มีอำนาจได้ปกครองประชากรหญิงซึ่งเป็นครึ่งหนึ่งของโลกให้สละวณอยู่กับการรอคอยความรักได้อย่างสงบสุข ดังนั้น การรอคอยจึงเป็นพันธนาการของผู้หญิง ทั้งในโลกของละคร และในโลกของความจริง

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง การที่ “ผีรอก” ต้องรอคอยชายคนรักของตนเป็นเวลานาน จนเธออาจไม่สามารถรอได้แล้ว นั่นก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เธอใช้อำนาจในทางลบเมื่อไม่มีทางเลือกเช่นกัน ในกรณีของ ผอบแก้ว (จากเรื่อง เรือนนพเก้า) ที่ตามหาและรอคอยแหวนนพเก้าจากชายคนรักเพื่อปลดปล่อยตน จนในตอนท้ายที่เธอไม่สามารถรอได้ เธอจึงเข้าสิงนิชา เพื่อที่จะสื่อสารกับคนอื่นให้หาแหวนนพเก้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ด้วยช่วงเวลาในการรอคอยนั้นนานเกินไป บางครั้ง “ผีรอก” ก็จะใช้อำนาจในทางลบเพราะตนเองไม่มีทางเลือก และบางครั้งการใช้อำนาจในทางลบก็อาจเป็นทางออกที่ดีสำหรับผู้หญิงก็ได้

เวลาในการปรากฏตัว

ผู้วิจัยพบว่า การปรากฏตัวของ “ผีอรัก” พัฒนามากกว่า ภาพยนตร์ผีในรุ่นก่อน ที่ผีมักปรากฏตัวเฉพาะในตอนกลางคืน ต้องมีเสียงหมาหอน หรือมีหมอกควันให้ผู้ชมเข้าใจว่าผีกำลังจะมา ดังที่ วิชชุดา ปานกลาง (2539) ได้ค้นพบไว้ในกรณีของการศึกษาภาพยนตร์เรื่อง แม่เฒ่าพระโขนง ในอดีต

หากแต่การปรากฏตัวของ “ผีอรัก” ในละครโทรทัศน์ปัจจุบัน กลับเป็นการปรากฏตัวที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และสถานที่ ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืนก็ตาม ซึ่งหมายถึง อำนาจของ “ผีอรัก” มากขึ้นกว่าอดีตด้วย เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารถนา) หรือแม่นาค (จากเรื่องแม่นาค) สามารถที่จะปรากฏตัวได้ตลอดเวลา แล้วแต่ความต้องการของตนที่ต้องการออกมาตอนไหน อย่างไรก็ตาม การปรากฏตัวได้ตลอดเวลา ก็หมายความว่า เวลาในการกักขังผู้หญิงนั้น เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และมีมิติของเวลากับโลกของผีได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ซึ่งหมายความว่า มิติเวลาเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น การ “ประกอบสร้าง” “ผีผู้หญิง” ก็ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยการสลายชั่วอำนาจ ให้มีอำนาจได้ทั้งหญิงและชาย ดังนั้น “ผีผู้หญิง” จึงสามารถมีอำนาจออกมาแสดงตนได้ทุกเมื่อ หรือทุกเวลา จึงทำให้เธอมีอำนาจในการ “จ้องมอง” (gazing) คนได้มากกว่าเดิม ซึ่งหมายถึงอำนาจของเธอก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นกัน แต่หมายความว่า เธอก็ต้องถูกกักขัง หรือถูกพันธนาการด้วยความรักไว้ตลอดเวลาด้วย เช่น การที่จุลจันทร์ สามารถปรากฏตัวได้ตลอดเวลา และมีอำนาจในการให้คุณ ให้โทษคนได้ ทำให้คนที่เคยทำร้ายเธอ หรือคนที่ยังทำร้ายเธอ เมื่อเธอจะกลายเป็นผีแล้ว กลับเกรงกลัวเธอเมื่อเธอมีอำนาจมากขึ้น เพราะไม่รู้ว่าจะจุลจันทร์จะออกมา “จ้องมอง” ตนเมื่อใด เพราะ “ผี” นั้น เป็นสิ่งที่ถูก “ประกอบสร้าง” ให้เป็นสิ่งลึกลับ มองไม่เห็น แต่มีตัวตน มนุษย์ จึงถูกผีจ้องมอง และตกเป็นเหยื่อของการจ้องมองของผี โดยผู้ที่กลายเป็นเหยื่อจะหวาดระแวงว่าตนกำลังเป็นเหยื่ออยู่หรือไม่ตลอดเวลา การที่ผู้คนเกิดความกลัวเรื่องการจ้องมองนี้เองที่ทำให้ “ผีอรัก” มีอำนาจมากขึ้นกว่าเดิม เช่น ผีแม่นาค ที่สามารถอยู่กับพ่อมากได้โดยที่ไม่มีใครกล้ามารบกวน เพราะ กลัวอำนาจของ “ผีแม่นาค” แต่ขณะเดียวกัน ก็หมายความว่า เธอเองก็ยังคงวนเวียนอยู่ในปมของความรัก และพยายามหาชายคนรักของตนตลอดเวลาเช่นกัน

เวลาที่มีอำนาจและไร้อำนาจ

จากการวิเคราะห์ประชากรละครโทรทัศน์ แนวผี พบว่า เมื่อ “ผีอรัก” ทนรอคนรักต่อไปไม่ไหว เธอก็จะออกตามหา หรือ อาจหาเพื่อนที่สามารถช่วยตามหาได้ ซึ่งการตัดสินใจออกตามหา นั้นเป็นความพยายามของผู้หญิงในการที่จะเริ่มใช้อำนาจที่มีอยู่ ในขณะเดียวกันก็ได้ถอดถอนอุดมการณ์แบบปีศาจไปโดยออกไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานภาพของตนเองจาก “คนผู้หญิง” ไปเป็น “ผีผู้หญิง” ซึ่งกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อตรงกับอุดมการณ์แบบปีศาจไปโดยด้วยวิธีการต่าง ๆ

เช่น พยายามที่จะอยู่กับสามีของตนให้ได้ ดังที่แม่น้ำคทา และความพยายามในการต่อรองนี้เอง ที่ทำให้ “ผีผู้หญิง” มีอำนาจมากขึ้นในช่วงเวลานั้น ดังนั้น ในช่วงที่ “ผีอรัก” ยังหาคนรักของตนเอง ไม่พบ อำนาจของเธอจะเพิ่มขึ้น ๆ จนในที่สุดเมื่อเธอพบกับคนที่เธอรัก ช่วงนั้นเองที่อำนาจของเธอ จะเพิ่มขึ้นสูงสุด และกลับลดต่ำลงอีกครั้งเมื่อพบคนรัก ทั้งนี้ เพราะ เป็นช่วงเวลาที่เธอได้กลับเข้ามาสู่วงจรของระบอบ “ปีศาจปไตย” อีกครั้งหนึ่ง เพราะเธอได้พบคนรักและความรักได้กลับมาครอบงำ เธออีกครั้ง ซึ่งหมายความว่า “อำนาจ” ของเธอก็จะหมดลง หรืออาจมีอำนาจน้อยจนไม่สามารถที่จะกระทำการสิ่งใดได้มากนัก

ทั้งนี้ ในละครจะใช้ ประเด็น “ความรัก” ทำให้เห็นว่า “ผีอรัก” ยอมจำนนต่อความรัก ที่พระเอกมีให้กับตน หรืออาจต้องพ่ายแพ้บางสิ่งไป จนไปถึงตอนจบที่ คนทั้งสองจะได้กลับไปพบกันอีกบนฟ้า ซึ่งจริง ๆ แล้ว เป็นการแสดง การวิบคือนอำนาจของผู้หญิง และส่งเสริมกฎศีลธรรมของสังคมซึ่งเป็นแบบปีศาจปไตยไว้ โดยให้การพบกันของ “ผีอรัก” และชายคนรักของเธอนั้น เป็นรางวัลในการค้นหา เหมือนกับที่ ละครทั่วไปให้พระเอกได้อยู่คู่กับนางเอกเพราะนางเอกเป็นผู้ประพฤติดี

ดังนั้น เราจะพบว่า “ผีอรัก” บางตอนที่ใช้อำนาจในทางที่ดี จะได้อยู่คู่กับพระเอกในตอนท้ายก็ ส่วน “ผีอรัก” บางตอนที่ใช้อำนาจไปในทางชั่วร้าย ตอนท้ายก็ต้อง ทนทุกข์ทรมาน ไปตามกรรม หรือ กฎศีลธรรมที่สังคมได้สร้างขึ้น

อย่างไรก็ตาม ตัวละคร “ผีอรัก” ส่วนหนึ่งจะได้กลับมาเกิดใหม่ เพื่อที่จะได้พบกับคนที่ตนรักอีกครั้ง การที่ทำให้เธอไปเกิดใหม่นี้เอง ก็เป็นการนำผู้หญิงเข้าไปสู่วงจรของระบอบปีศาจปไตยอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ผู้หญิงเหล่านี้หมดอำนาจไป และให้อำนาจของปีศาจปไตยสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้โดยไม่มีอำนาจของผู้หญิงมาท้าทาย

7.2 สถานที่

สถานที่ “อรัก”

สถานที่ที่ “ผีอรัก” เหล่านี้อยู่ในช่วงก่อนที่จะออกตามหาสามี คือ “บ้าน” และ “แหล่งธรรมชาติ” ซึ่ง มีความเกี่ยวเนื่องกับผู้หญิง ดังนี้

“บ้าน” เป็นพื้นที่ “ส่วนตัว” ของ ผู้หญิง ขณะที่ “สาธารณะ” คือพื้นที่ของ ผู้ชาย ตามแนวคิดอุดมการณ์แบบปีศาจปไตย ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2543, น. 107) กล่าวว่า กลไกสังคมสร้างให้ “ผู้หญิงอยู่บ้าน ผู้ชายอยู่สาธารณะ” โดยกำหนดอาณาเขตของผู้หญิงให้มีอย่างคับแคบและจำกัดมาก เพราะมีพื้นที่ภายในบ้านเท่านั้น ในขณะที่โลกกว้างนั้นเป็นของผู้ชาย ดังนั้นผู้ชายจึงมีโอกาสแสวงหาความรู้ที่เป็นของระบอบปีศาจปไตยมากกว่าและเมื่อความรู้เป็นแหล่งอำนาจ

ผู้ชายที่เฉลียวฉลาดรอบรู้จึงสามารถปกครองผู้หญิงที่รู้น้อยและโง่เขลาได้ นอกจากนี้ Michel Foucault ยังเคยกล่าวไว้ด้วยว่า ผู้ที่มีอำนาจ คือผู้ที่มีความรู้ ดังนั้น ผู้ชายจึงถือครองอำนาจ และเป็นผู้ที่มีความรู้ ส่วนผู้หญิงจึงถูกกักกันให้อยู่ในบริเวณของเธอที่ผู้ชายจัดไว้ให้และกลายเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ และสิ่งที่ผู้หญิงรู้ ไม่นับว่าเป็นความรู้ เพราะเธอเหล่านี้ไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจ

ดังนั้น ในตอนต้น สถานที่ที่ผีสาวเหล่านี้รอคอยความรัก คือ “บ้าน” ซึ่งก็เป็นตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เพราะตอนนั้นเธอเหล่านี้ยังมีอุดมการณ์ปิตาธิปไตยอยู่ อีกทั้งอัตลักษณ์ ความเป็น “ผู้หญิง” ยังคงอยู่ ดังเช่นที่จุลจันทร์ในช่วงแรกยังเป็น “ผีอรัก” ที่อยู่ในห้องเช่าโดยไม่ออกมาจากห้อง ซึ่งเปรียบเสมือนกรงขังของเธอ และขณะที่จุลจันทร์เข้าฝันกัณหา เธอก็ยังคงสภาพของ “คนผู้หญิง” ที่เคยรอคอยสามีกลับมาในห้องเช่าเหมือนเดิม (จากเรื่องพรายปรารถนา)

นอกจากนี้ พื้นที่ทางธรรมชาติก็เป็นเขตแดนของผู้หญิง ดังแนวความคิด แบบนิเวศสตรีนิยม (eco-feminism) ⁶ ที่ให้ค่าของทั้งผู้หญิงและธรรมชาติ ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะต่างถูกกระทำจากผู้ชายซึ่ง เป็นวัฒนธรรม ดังนั้น ศัตรูของผู้หญิงและธรรมชาติ คือผู้ชาย ดังนั้น ที่อยู่ของเมธาวดี (จากเรื่อง แม่ย่านาง) และบุหงา (จากเรื่องตาริบุหงา) จึงอยู่ในทะเล ส่วนอรัญญาณี (จากเรื่องเกล็ดมรกต) จึงอยู่ในถ้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ของธรรมชาติและสตรี

ยิ่งไปกว่านั้น พื้นที่ที่เธอเหล่านี้อยู่ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกื้อกูลผู้หญิง จึงให้อำนาจกับ “ผีผู้หญิง” อีกด้วย เช่น แม่เจ้าอรัญญาณี (จากเรื่องเกล็ดมรกต) สัมผัสบารมีบำเพ็ญภาวนาและอาบไฟในถ้ำเกล็ดมรกตแต่เมื่ออยู่ในเมืองแล้ว ทำให้เธอเสียอำนาจที่ตนสังฆมารวดเร็วจนเห็นได้ชัด

สถานที่ที่ออกตามหาสามี

ด้วยแนวความคิดแบบนิเวศสตรีนิยม รวมทั้งปรากฏการณ์เกี่ยวกับอำนาจของ “ผีอรัก” ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ “ผีอรัก” ออกตามหาสามีได้ ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงอำนาจของธรรมชาติ ซึ่งให้อำนาจกับผู้หญิง และอีกส่วนหนึ่ง มาจาก id ของ “ผีผู้หญิง” ที่ถูกปลดปล่อยและไม่สามารถที่จะรอคอยความรักของชายคนรักแบบที่เป็น ผู้ถูกกระทำ (passive) ได้อีกต่อไป ดังนั้น เธอเหล่านี้จึงออกตามหาสามี (active) โดยใช้อำนาจจาก แหล่งที่เป็นธรรมชาติ ในบ้าน หรือจากสิ่งที่ไม่

⁶ นิเวศสตรีนิยม (eco-feminism) เป็นกลุ่มที่คิดว่า ผู้หญิงและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน การที่สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ก็เหมือนการทำร้ายผู้หญิง และในทางกลับกัน การที่จะพัฒนาแนวคิดแบบสตรีนิยมได้ ก็ต้องพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ผู้หญิงและธรรมชาติ อาจมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่กำเนิด หรือถูกทำให้มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ก็ได้ ส่วนชายนั้น จะเป็นวัฒนธรรม หรือสิ่งที่เจริญแล้วนั่นเอง (สรุปข้อมูลจาก สันติจิตา กาญจนพันธุ์, 2549)

พัฒนา ซึ่งเคยถูก “ประกอบสร้าง” ว่าเป็นสิ่งที่ “ไม่มีพลังอำนาจ” ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับเพศชาย รวมทั้ง สิ่งเหล่านี้ยัง “ถูกกระทำ” จากเพศชายเช่นเดียวกันกับผู้หญิง ดังนั้น เมื่อมีการ รื้อโครงสร้าง และประกอบสร้าง “อำนาจ” หรือ “พื้นที่” ของสิ่งที่อ่อนแอเหล่านี้ใหม่ ซึ่งได้แก่ ผู้หญิง บ้าน สิ่งที่ไม่พัฒนา และธรรมชาติ ทั้งหมดจึงรวมและกลายมาเป็น “ผีอรั๊ก” ที่มีพลังอำนาจในการตามหาสามี และเป็นผู้กระทำ (active) กลับผู้ชายได้ สามารถทำให้ชายเห็นอำนาจของธรรมชาติและผู้หญิง ที่ทำให้อำนาจชายนั้นระส่ำระสาย ซึ่งผู้ชายอาจแปรสภาพจากผู้กระทำ (active) กลายเป็นผู้ถูกกระทำ (passive) เพราะ “ผีอรั๊ก” ได้กลายเป็น “ผู้กระทำ” จากการตามหาสามี

อย่างไรก็ตาม การค้นหาของเธอนั้น ไม่ได้ทำไปเพื่อทำลายล้างสามี ดังนั้น เมื่อเธอเหล่านี้พบกับเขา จึงหมดอำนาจลง แต่ช่วงก่อนหน้าที่จะพบกับสามีนั้น เธอจะมีสถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ในการสั่งสมอำนาจ ดังนี้

ตารางที่ 4.7

สถานที่กักขัง และ สถานที่ที่ “ผีอรั๊ก” ออกไปตามหาสามี

ตัวละคร	สถานที่อยู่	สถานที่ที่ออกไป
จุลจันทร์, มรกต, แม่นาค, แม่นากพระโขนง	บ้าน, ที่อยู่อาศัย	โลกภายนอกบ้าน
แม่เจ้าอรัญญาณี, บุษงา, เมธาวดี, เขื่อง	สถานที่ที่เป็นธรรมชาติ	กรุงเทพ, ค่ายทหาร
แม่นาค (พระนคร), ผอบแก้ว, รัตติกาล, ดาว	อดีต (ประมาณ 100 ปี)	โลกมนุษย์ที่เป็นปัจจุบัน

จากตารางที่ 4.7 ทำให้เห็นว่า “ผีอรั๊ก” ส่วนใหญ่ จะมีสถานที่กักขังอยู่ในที่ที่ยังไม่ได้ รับการพัฒนา หรือเป็นพื้นที่ส่วนตัว อย่างไรก็ตาม สถานที่ในการรอของ “ผีอรั๊ก” นั้น ชายผู้ที่เรา รอคอยความรักจากเขาเป็นผู้ที่ “ทำให้” เธอเหล่านี้ต้องรอเขาอยู่ตามสถานที่นั้น ๆ เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่อง พรายปรารภนา) ที่รอคอยการกลับมาของสามีอยู่ที่ห้องเช่าตลอดมา หรือ แม่นาค (จากเรื่อง แม่นาค และ เรื่อง แม่นากพระโขนง) แต่งงานกับพ่อมาก และพ่อมากสัญญาว่าจะกลับมาหา แม่นาคที่บ้าน แม่นาคจึงรอพ่อมากอยู่บ้านตลอดมา หรือการที่ แม่เจ้าอรัญญาณี (จากเรื่องเกล็ด มรกต) อยู่ในถ้ำมรกต เพราะพระบาทเจ้า พระสวามีของแม่เจ้าฯ เคยสาปแช่งให้แม่เจ้าฯ ไม่ได้ ไปผูกไปเกิด แม่เจ้าฯ จึงบำเพ็ญตบะ เพื่อสั่งสมบารมี เพื่อรอวันที่ตนเองมีอำนาจพอที่จะออกไป พบกับพระบาทเจ้า

อย่างไรก็ตาม การที่ “ผีอรั๊ก” เหล่านี้เพิ่งออกมาจากสถานที่ที่เคยจองจำเธออยู่ นั้น ไม่ได้หมายความว่าก่อนหน้านี้พวกเธอไม่มีอำนาจ หากแต่ก่อนหน้านี้พวกเธอจะมีอำนาจในที่ที่

เธออยู่ เช่น เลื่อง (ในเรื่องวิญญาณพิศวาส) ก็มีเหล่าวิญญาณของผู้ที่เธอจับไปกิน กลายเป็นทาสของเธอนเวียนอยู่ในถ้ำที่เธออาศัยอยู่ หรือ ในเรื่อง พรายปรารถนา ผู้ที่มาเช่าห้องของจุลจันทร์ ต่างต้องย้ายหนีเธอออกไปกันทั้งนั้น เพราะจุลจันทร์ออกมาอาละวาดผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสถานที่ของเธอตลอดเวลาที่เธอรอคอยสามีอยู่ในห้องเช่า ทั้งนี้ สาเหตุที่ “ผีอรัก” เหล่านี้ยังไม่ยอมไปไหน เพราะอำนาจของสามีหรือระบบปีศาจปีศาจยังคงคุมขังเธอให้รอคอยเขาไว้เช่นนั้น ดังที่ จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารถนา) เคยพูดว่า “นิมเขบอกว่าจะกลับมา เขาสัญญาแล้วว่าเขาจะกลับมาหาฉัน” ดังนั้น คำพูดเหล่านี้จึงเหมือนเป็นประกาศิตที่คุมขังเธอเหล่านี้ไว้ในสถานที่ที่ผู้ชายผู้เธอรอคอยต้องการให้เธออยู่นั่นเอง ดังนั้น อำนาจของ “ผีอรัก” จึงเริ่มมีอำนาจตั้งแต่ตอนที่เธอตายไปแล้ว หากแต่เธอได้ใช้อำนาจอยู่ในสถานที่ของตนเองเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อ “ผีอรัก” เหล่านี้ออกมาจากสถานที่นั้น ๆ แล้ว เธอจึงออกมาสู่โลกสาธารณะ (public) ได้ทั้งตอนกลางวันและในที่แจ้ง โดยที่อำนาจของเธอจะมีเพิ่มขึ้นเพราะต้องใช้อำนาจส่วนใหญ่ออกไปทำร้ายผู้คนที่เป็นอุปสรรคความรัก แต่อำนาจจะลดความรุนแรง หรือหมดลงอย่างรวดเร็ว เช่น เมื่อแม่เจ้าอรัญญาณี (จากเรื่องเกล็ดมรกต) ออกจากถ้ำมรกตเพื่อตามหาพระบาทเจ้า แม่เจ้าก็มีอิทธิฤทธิ์ แปลงกายเป็นสาวสวย นรมิตสิ่งต่าง ๆ ให้มีขึ้นมากมาย บันดาลสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใช้สอย ให้คุณ ให้โทษคนได้มากมาย ซึ่งนี่คือ อำนาจของ “ผีอรัก” ที่มีมากขึ้นกว่าตอนที่อยู่ในที่ของตนเอง ทั้งนี้ เป็นเพราะในสถานที่ของเธอนั้น เธอควบคุมอำนาจไว้ได้หมดแล้ว เพราะเธอเป็นเจ้าของทุกสิ่ง และควบคุมได้ทุกอย่าง จึงไม่มีโอกาสได้ใช้อำนาจมากขึ้นไปกว่านั้นแล้ว แต่เมื่อแม่เจ้าฯ ต้องต่อสู้กับดวงดาวและพลังอำนาจอื่น ๆ ที่เข้ามาขวางทางรักของเธอ แม่เจ้าฯ ก็ไม่สามารถต้านทานอำนาจเหล่านั้นได้ จึงต้องกลับไปบำเพ็ญเพียร หรือ “อาบไฟ” ต่อในถ้ำเพื่อให้กลับมาใช้อำนาจได้อีกครั้ง ดังนั้น ผู้หญิงจะขยายพื้นที่ในการแสดงอำนาจได้มากกว่าตอนที่อยู่ในสถานที่ของตนเอง หากแต่สถานที่ในการใช้อำนาจเป็นสถานที่ของผู้ชาย อำนาจของ “ผีอรัก” จึงหมดลง หรือเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เพราะการที่เธอเหล่านี้ออกมาอยู่ในโลกภายนอก ทำให้เจอกับสิ่งที่สามารถต้านทานอำนาจของเธอได้มากขึ้น และทำให้อำนาจของเธออ่อนแอลงได้ง่ายขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม มี “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวก ได้แก่ แม่เนา (จากเรื่อง แม่เนา พระนคร), รัตติกาล (จากเรื่อง รัตติกาลยอดรัก) และ ดาว (จากเรื่อง ภูตพิศวาส) ที่มีการปรากฏตัวในที่สาธารณะ แต่อำนาจของพวกเธอไม่ได้ลดน้อยลง ในทางตรงข้าม กลับทำให้อำนาจของเธอนี้มีมากยิ่งขึ้น เพราะเธอได้ช่วยเหลือคนมากขึ้น แม้ในบางครั้งที่อำนาจของเธออาจถูกยับยั้งหรือทำให้ลดลงโดยผู้ชาย เช่น การที่รัตติกาล (จากเรื่องรัตติกาลยอดรัก) ถูก ดร.จักรกฤษณ์ที่มีจิตใจไม่บริสุทธิ์มาแตะตัวเธอทำให้อำนาจของเธอเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว

ภาพของ “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวกนี้ ส่วนใหญ่จะแสดงออกถึงความน่ารัก ใส่ใจ น่าสงสาร ไม่มีพิษภัยกับใคร หรือ ไม่ต้องการแก้แค้นผู้ใด เป็นผีที่ไม่มีความดุร้าย “ผีอรัก” เหล่านี้

จึงใช้อำนาจในทางที่ดี ทั้งนี้ สาเหตุที่การแสดงออกทางอำนาจของพวกเธอตรงข้ามกับ “ผีรอก” คนอื่น ๆ เพราะว่า เธอมีแหล่งอำนาจจากผู้ชายเพื่อทำให้เธอเป็น “ผีรอก” นั่นเอง ดังนั้น พวกเธอจึงสามารถมีอำนาจในระบอบปีศาจได้ โดยที่อำนาจของเธอไม่ลดลง เพราะอำนาจของเธอและระบอบปีศาจเป็นสิ่งที่ไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งต่างจาก “ผีรอก” พวกอื่น ที่ใช้อำนาจในทางลบ เพราะ แหล่งอำนาจกับ “ผีรอก” ที่ใช้อำนาจในทางลบมีลักษณะตรงข้ามกับระบอบปีศาจได้ จึงทำให้เมื่อเธออยู่ในระบอบปีศาจอำนาจของเธอจึงเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว พวกเธอจึงไม่สามารถมีอำนาจอยู่ในระบอบปีศาจได้นานนัก และต้องกลับไปอยู่ในที่ของตนเองตามเดิมเพื่อเติมอำนาจของตนอีกครั้ง

ผีที่ปรากฏตัวโดยมีสิ่งแทนดวงวิญญาณ

“ผีรอก” จะมีมิติของการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปจาก “ผีผู้หญิง” แบบเดิม กล่าวคือ จากเมื่อก่อนที่ผีจะต้องมีกลิ่นธูป หรือ มีเสียงหมาหอน แต่ในปัจจุบัน การมาเยือนของ “ผีรอก” นั้นแตกต่างไป กล่าวคือ ใช้ดอกไม้ แทนธูป เช่น ดาว (ในเรื่องภูตพิศวาส) ที่ใช้ดอกจำปาเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนตัวเอง, เอื้อง (ในเรื่องวิญญาณพิศวาส) ใช้ดอกเอื้อง ภาพถ่าย หรือภาพจากคอมพิวเตอร์ แทนธูป เช่นเดียวกับบุหงา (จากเรื่องตาริบุหงา) ที่ใช้ดอกบุหงาแทนตนเองเช่นกัน ทำให้เห็นว่า การปรากฏตัวของ “ผีรอก” นั้น ไม่จำเป็นจะต้องมาปรากฏตัวให้เห็นเป็นรูปร่าง หรือเป็นกลิ่น เสียงที่นำกลิ่นอีกต่อไป หากแต่สามารถที่จะใช้สัญลักษณ์ที่สวยงามแทนวิญญาณได้ ซึ่งนี่ก็เป็นอำนาจในการสื่อสารถึงคนรักที่ผีสามารถพัฒนาให้ก้าวทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

อย่างไรก็ตาม แม้สิ่งที่เป็นตัวแทน “ผีรอก” จะเป็น ดอกไม้ ซึ่งหมายถึงผู้หญิง และความอ่อนแอ หากแต่การปรากฏตัวของเธอเหล่านี้ไม่ได้หมายถึงความอ่อนแอทั้งหมด เพราะในขณะที่ การปรากฏตัวของดาว (จากเรื่องภูตพิศวาส) เป็นเหมือนนางเอกที่เป็นผู้ถูกระทำ แต่ เอื้อง (จากเรื่องวิญญาณพิศวาส) ที่ใช้ดอกไม้แทนตัวเช่นกันกลับเป็น “ผีรอก” ที่มีการปรากฏตัวเป็นผีสาวช่วยผู้กุมารมณที่ออกตามหาคนรักด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งหากเปรียบเทียบแล้ว โลกไซเบอร์นั้นเป็นโลกของผู้ชายแต่การที่เอื้องซึ่งเป็น “ผีรอก” ที่มีอายุกว่าร้อยปีสามารถที่จะสื่อสารในโลกไซเบอร์ได้เป็นการยืนยันถึงอำนาจของ “ผีรอก” และอำนาจความรักของ “ผีรอก” ที่มีมากพอที่จะข้ามพรมแดนต่าง ๆ ได้ แม้กระทั่ง การข้ามมิติของโลกเก่าที่โบราณ ล้าหลัง กับโลกทันสมัย “ผีรอก” ก็สามารถไปได้ หากชายผู้ที่เธอรักอยู่ และยังคงหมายความว่า อำนาจของ “ผีรอก” ก็สามารถมีอิทธิพลต่อผู้ชายไม่ว่าจะเป็นในสมัยโบราณ หรือในสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการต่อต้านความคิดที่ผู้หญิงเป็นสิ่งที่ไม่พัฒนา หรือเป็นธรรมชาติ

สรุป “ผีรอก” ในปัจจุบัน หากเปรียบเทียบกับที่เคยมีการผลิตมาก่อนหน้านี้ จะพบว่าในปัจจุบัน “ผีรอก” สามารถปรากฏตัวได้ทุกที่ และทุกเวลา และหากแม้วิญญาณของ “ผีรอก”

ไม่สามารถไปปรากฏได้ แต่ก็ยังมีสิ่งแทนตนอีกด้วย ซึ่งทำให้เห็นว่า เธอเหล่านี้มีอำนาจมากขึ้น และในทางตรงข้าม เธอก็ถูกกักขังจากอำนาจของปีศาจไปโดยมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การปรากฏตัวของ “ผีอรัก” นี้ หมายถึงอำนาจที่มากขึ้นด้วย ซึ่งแหล่งที่มาของอำนาจของ “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบหรือใช้อำนาจทั้งสองทาง คือ สถานที่ที่ไม่พัฒนา หรือเป็นของผู้หญิง เช่น บ้าน ในป่า ถ้ำ ซึ่งสถานที่เหล่านี้ ผู้ชายเป็นผู้ที่ให้ผู้หญิงเข้าไปอยู่ เพราะเป็นสถานที่ที่เพศชาย “ประกอบสร้าง” ให้เป็นสิ่งเดียวกันกับผู้หญิง เช่น จัดวางให้ “ผีผู้หญิง” อยู่ในบ้านและมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่พัฒนาเช่นเดียวกันกับพื้นที่ภายในบ้าน แต่อำนาจของสิ่งที่ไม่พัฒนาเหล่านี้ได้กลับมาต่อต้านอำนาจของ ฝ่ายตรงข้ามตน ก็คือ ผู้ชายนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อ “ผีผู้หญิง” ออกจากสถานที่ที่เป็นแหล่งอำนาจของตนแล้ว แม้ อำนาจของเธอจะมีมากขึ้นกว่าในสมัยก่อน และมีมากขึ้นกว่าก่อนที่เธอจะเป็น “ผีผู้หญิง” หากแต่ อำนาจของเธอนั้นก็ถูกรองโดยผู้ชาย ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ที่เป็นสาธารณะเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวก จะไม่ประสบปัญหานี้ เพราะอำนาจปีศาจไปโดยเป็นแหล่ง อำนาจของพวกเขาเอง ดังนั้น เมื่อเธออยู่ในขอบเขตพื้นที่ของผู้ชาย อำนาจของเธอจึงไม่ได้ถูกต่อต้านมากนัก แต่อำนาจของเธอเหล่านี้ก็จะหมดไปเช่นกัน หากไม่ปฏิบัติตามกฎที่ระบอบปีศาจไปโดยวางไว้

8. ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” และตัวละครต่าง ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” และตัวละครต่าง ๆ นั้น จะเป็นสิ่งที่วิเคราะห์ได้ถึง อำนาจที่แฝงอยู่ในความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร “ผีอรัก” ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์เรื่อง การใช้อำนาจของ “ผีอรัก” และเพศของผู้ที่มีความสัมพันธ์กับ “ผีอรัก” ว่ามีความสัมพันธ์กันใน ทิศทางใด ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8

ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” และ ตัวละครต่าง ๆ

อำนาจ	หญิง	ชาย	ผีหญิง	ผีชาย
-	ไม่ดี (ผีมีอำนาจเหนือกว่า)	- ดีกับคนรัก (ชายมีอำนาจเหนือกว่า) - ไม่ดีกับคนอื่น (ผีมีอำนาจเหนือกว่า)	ไม่ดี แย่งชิงอำนาจจากกันตลอดเวลา	N/A
+/-	ดี และไม่ดี (อำนาจเท่ากัน)	แล้วแต่ความสัมพันธ์	ดี (ผีรอกเป็นนาย)	N/A
+	ไม่ดี (ผีมีอำนาจน้อยกว่า)	ดี (ชายมีอำนาจเหนือกว่า)	ไม่ดี (ผีผู้หญิงตนอื่น ๆ มีอำนาจเหนือกว่า)	ดี (“ผีรอก” มีอำนาจเหนือกว่า)

8.1 ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” กับตัวละครผู้หญิง

ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” กับ ผู้หญิงจะมีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไปตามการใช้อำนาจของผี กล่าวคือ

ผีที่ใช้อำนาจในทางลบ

โดยส่วนมาก มักจะแสดงเป็นนางร้ายหรือ นางเอกนางร้าย ซึ่งหมายความว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ตรงข้ามและขัดแย้งกับตัวละครนางเอก ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” ที่ใช้อำนาจในทางลบ และนางเอก จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนัก เช่น แม่นาก (จากเรื่องแม่นากพระโขนง) จะเห็นผู้หญิงที่สามีของตนรักเป็นศัตรูคนสำคัญ เพราะ กลัวว่าผู้หญิงอื่นจะแย่งเอาความรักจากชายที่ตนรักไป

แต่เมื่อเวลาผ่านไป หาก “ผีรอก” ได้ตระหนักรู้ว่า ตนเองไม่สามารถที่จะอยู่กับชายคนรักของตนได้ “ผีรอก” ส่วนหนึ่ง เช่น แม่นาค (จากเรื่องแม่นาค) เมธาวดี (จากเรื่อง แม่ย่านาง) ก็พยายามทำใจและปล่อยให้ชายคนรักของตนได้ไปอยู่กับภรรยาหรือคนรักใหม่ หรือในบางครั้งชายคนนั้นอาจจะขอให้ “ผีรอก” กลับมาเกิดอีกครั้งหนึ่งดังเช่นเรื่อง ตาวิบุหงา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” กับตัวละครเอกหญิง ก็จะกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ดีในตอนท้าย

ส่วน “ผีรอก” ที่ไม่สามารถทำใจได้ แม้จะรู้ว่าตนเองจะไม่สามารถอยู่กับชายคนรักได้แล้วก็ตามแต่ก็ยังพยายามให้ได้ชายคนนั้นมาครอง ได้แก่ เจ้านางอรัญญาณี (จากเรื่อง เกียรติมรกต), เอื้อง (จากเรื่อง วิญญาณพิศวาส), มรกต (จากเรื่อง บ้านบุษบาบัณ) เธอทั้งสามคนมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับตัวละครนางเอกอย่างเห็นได้ชัด และในตอนท้าย ทั้งสามต้องถูกปราบและผู้หญิงซึ่งเป็นคนรักใหม่ก็จะได้ชายผู้ที่พวกเขา “รอก” ไป ความสัมพันธ์ยังคงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ดีจนละครจบเรื่อง

ในกรณีของตัวละครหญิงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่นางเอกของเรื่องนั้น โดยส่วนมากจะขึ้นอยู่กับว่าตัวละครหญิงนั้น ๆ ให้ประโยชน์แก่ “ผีรอก” ที่ใช้อำนาจในทางลบหรือไม่ หากมีประโยชน์ “ผีรอก” จะมีความสัมพันธ์ที่ดีด้วย แต่ “ผีรอก” จะมีความสัมพันธ์ที่เหนือกว่า ส่วนตัวละครหญิงที่ไม่มีประโยชน์และเป็นอุปสรรคกับความรักของ “ผีรอก” นั้น โดยส่วนมาก “ผีรอก” จะพยายามกำจัดทิ้งไป

ผีที่ใช้อำนาจทั้งสองทาง

ได้แก่ จุลจันทร์ (จากเรื่อง พรายปรารถนา) และผอบแก้ว (จากเรื่อง เรือนนพเก้า) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอก” และผู้หญิงในละคร โดยส่วนมากจะเป็นความสัมพันธ์ที่ดี ยกเว้นเพียงผู้หญิงบางคนที่อุปสรรคในการรอกเท่านั้น เช่น จุลจันทร์ (ในเรื่องพรายปรารถนา) จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกัณฐาแม่ในตอนท้าย จุลจันทร์จะรู้ว่ากัณฐาคือคนรักใหม่ของสามีตน แต่จุลจันทร์ก็ยังช่วยชีวิตกัณฐาเอาไว้

ทั้งนี้ เป็นเพราะทั้งจุลจันทร์และกัณฐา เป็นหญิงผู้ที่มีความทุกข์จากรักที่ต้องเก็บซ่อนไว้เหมือนกัน ทั้งสองจึงมีความเข้าใจกันดี แม้ส่วนหนึ่ง ทั้งคู่รักชายคนเดียวกัน หากแต่ทั้งสองก็เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน กล่าวคือ กัณฐา ช่วยให้จุลจันทร์ได้พบกับ นิมมาน สามีของจุลจันทร์ และช่วยจุลจันทร์คลี่คลายปมคติฆาตกรรม ส่วนจุลจันทร์ก็ได้ช่วยชีวิตกัณฐาไว้จากการถูกลอบฆ่าหลายครั้ง ทั้งสองจึงมีความเป็นเพื่อน และเป็นผู้ที่มีความเข้าใจจิตใจกันและกัน เป็นผู้ที่มีความช่วยเหลือทั้งทางร่างกายและทางจิตวิญญาณ ความสัมพันธ์อาจสะดุดลงบ้างเมื่อจุลจันทร์ได้รู้ว่ากัณฐาเป็นคนรักใหม่ของนิมมาน แต่ในท้ายที่สุด ทั้งจุลจันทร์และกัณฐาต่างก็ได้พัฒนามิตรภาพของเธอทั้งสองให้อยู่เหนือความรักระหว่างหญิง-ชายได้ จากการที่จุลจันทร์ช่วยชีวิตกัณฐาหลายครั้ง แม้จะรู้ว่า สามีของตนชอบกัณฐาก็ตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของจุลจันทร์กับกัณฐา หรือความสัมพันธ์ระหว่างผีรอกที่ใช้อำนาจทั้งทางบวกและลบกับผู้หญิงนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่แฝงไปด้วยมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่จะทำให้ผู้หญิงสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กล่าวคือ จุลจันทร์ก็ไม่จำเป็นต้อง รอคอยความรัก ส่วนกัณฐาเองก็มีความสุขกับความรักของตน ซึ่งหมายความว่า การที่ผู้หญิงร่วมมือกัน จะทำให้เกิดสิ่งดี ๆ ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงได้ เพราะผู้หญิงเหมือนกัน ก็จะเข้าใจปัญหาเหมือนกัน

ผีที่ใช้อำนาจในทางบวก

“ผีอรัก” เหล่านี้ เป็นตัวละครแบบนางเอก ดังนั้น แม้จะเป็น “ผีอรัก” ก็ตาม หากแต่ก็ไม่มีอำนาจ หรือไม่ได้ใช้อำนาจควบคุมผู้อื่นได้เหมือนกับ “ผีอรัก” ที่เป็นนางร้าย ดังนั้น “ผีอรัก” เหล่านี้จึงยังคงมีความสัมพันธ์กับตัวละครเอกที่เป็นผู้หญิงในเรื่อง แบบที่ตนเองถูกกระทำ เช่น ดาว ในเรื่องภูตพิศวาส จะเห็นว่าดาวไม่ได้ทำร้ายผู้หญิงแต่อย่างใด หากแต่ดาวเองที่เป็นฝ่ายที่ “ถูกกระทำ” มากกว่า ทั้งตอนที่ดาว ยังคงเป็นผี และตอนที่ดาวกลายเป็นคนแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ด้วยบุคลิกของตัวละคร “ดาว” ที่เป็นนางเอก เธอจึงถูกนางร้ายในเรื่องรังแก แม้จะเป็นผีก็ตาม แต่ในตอนท้ายก็ได้อยู่กับพระเอกอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องแม่นาคพระนครและรัตติกาลยอดรัก ทั้งแม่นาคและรัตติกาลสามารถใช้มนต์คาถาเสกให้คนที่ไม่ชอบเธอต้องถูกแกล้งแบบเด็ก ๆ แต่ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน เช่น แกล้งตบหัว แกล้งทำให้จับกัน ซึ่งเป็นเพียงความพยายามแกล้งเด็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อเทียบกับความพยายามของผู้หญิงที่ต้องการขับไล่อัน “ผีอรัก” เหล่านี้ออกไปจากชีวิตของตนและคนที่ตนเกี่ยวข้องด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้อำนาจที่เป็นไปในทางบวกมาก จนทำให้คนทั่วไปไม่กลัว ผู้หญิงเหล่านี้จึงมีอำนาจเหนือผีอรักที่ใช้อำนาจในทางบวก

สรุปความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” กับผู้หญิง

ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” กับผู้หญิงนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ขึ้นอยู่กับอำนาจของทั้งสองฝ่าย ว่าหากใครเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ผู้นั้นจะทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง หมายความว่า ด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” กับผู้หญิง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แล้วพบว่า มีความสัมพันธ์ที่ดีและไม่ดี ทั้งนี้ สาเหตุเป็นเพราะ “ผีอรัก” และผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในเรื่องและเป็นตัวละครส่วนใหญ่ จะมีจุดมุ่งหมายเป็นชายคนรักคนเดียวกัน ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจที่มากกว่าก็จะทำร้ายผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า และส่วนมาก “ผีอรัก” ที่ทำร้ายคนจะเป็น “ผีผู้หญิง” ที่ใช้อำนาจในทางลบ ดังนั้น

1. “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบ จึงมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงในละครที่ไม่ดี เพราะตนเองใช้อำนาจในทางลบกับผู้หญิงเหล่านั้น แต่ในตอนจบ อาจกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ดีได้

2. “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวก ก็จะมีสัมพันธ์ที่ไม่ดี กับผู้หญิงในละครโทรทัศน์เช่นกัน แต่เป็นเพราะเธอใช้อำนาจในทางบวก จึงถูกผู้หญิงเป็นคนที่มีอำนาจเหนือกว่าหรือใช้อำนาจในทางลบมากกว่ารังแกเสมอ

3. “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจทั้งสองทางนั้น เป็นผู้ที่ต้องอาศัยอำนาจของผู้หญิง ในการตามหาคนรัก และ “ผีอรัก” ก็ได้ช่วยผู้หญิงที่ช่วยเหลือตนเช่นกัน ความสัมพันธ์ของทั้งสองจึงเป็นไปแบบพึ่งพาอาศัยกัน เกิดเป็นมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) ขึ้น

8.2 ความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่าง “ผีรอรัก” กับผู้ชาย

ผีที่ใช้อำนาจในทางลบ

ความสัมพันธ์ระหว่างผีที่ใช้อำนาจในทางลบกับผู้ชายสามารถแยกได้เป็น สองประเภท กล่าวคือ ชายคนรัก หรือชายคนดี กับชายที่เป็นคนร้าย

พวกที่เป็นชายคนรักจะได้รับการดูแลและปกป้องจาก “ผีรอรัก” จนถึงที่สุด ดังเช่นในเรื่อง แม่นาค และแม่นากพระโขนง พ่อมาก จะได้รับการดูแลจากแม่นาคให้เหมือนตอนที่ทั้งสองยังเป็นคนอยู่ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์นี้ ไม่ใช่เพียงแค่ “ผีรอรัก” จะปกป้องชายเหล่านี้เท่านั้น แต่อำนาจของ “ผีรอรัก” ก็ยังไม่สามารถเอาชนะชายเหล่านี้ได้ แม้จะเป็น “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เป็นเพราะ จุดมุ่งหมายหลักของ “ผีรอรัก” คือการได้พบชายคนที่ตนรัก ดังนั้น เธอเหล่านี้จึงไม่มีวันที่จะทำร้ายผู้ที่ตนเองปรารถนา ซึ่งนอกจากจะหมายความว่า ชายผู้นี้มีอำนาจเท่ากับ “ผีรอรัก” ที่มีอำนาจในทางลบแล้ว ในบางครั้ง เขาเหล่านี้มีอำนาจเหนือกว่า “ผีรอรัก” เหล่านี้ด้วย กล่าวคือในตอนท้ายของเรื่อง ชายเหล่านี้จะเป็นผู้ตัดสินว่า จะทำอย่างไรกับ “ผีรอรัก” เหล่านี้ เช่น จะเลือกที่จะรัก “ผีผู้หญิง” คนนี้ โดยให้เธอไปเกิดใหม่เพื่อที่จะได้พบกันอีกครั้ง ดังเช่น บุหงา (ในเรื่อง ตาริบุหงา) หรือ ปล่อยให้ลงนรกไปเหมือนกับ มรกต (จากเรื่องบ้านบุษบาบัณ) ที่ต้องอยู่ในนรกไปชั่วกับชั่วกัลป์ ซึ่งหมายความว่า ชีวิตของ “ผีรอรัก” นี้ จะต้องฝากไว้กับชายผู้ที่เธอ “รอรัก” นั้นเอง

นอกจากนี้ ในบางครั้ง ชายผู้มีความสัมพันธ์กับ “ผีรอรัก” ก็คือพระ ซึ่งจะเป็นผู้ที่ปลดปล่อย หรือกักขังเธอตามที่ชายคนรักของเธอต้องการ

ส่วนผู้ชายอีกพวกที่ไม่ได้เป็นคนรักของผีสาว ส่วนมากจะเป็นศัตรูของเธอ โดยส่วนใหญ่แล้ว ชายเหล่านี้มักจะพยายามทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอรัก” กับชายที่เธอรอรักต้องขาดลง เช่น ในเรื่อง แม่นาค ที่หมอผีพยายามทำน้ำมันพรายจากแม่นาค และเอาลูกมาทำเป็นลูกกรอก หรือพวกผู้ชายในหมู่บ้านที่พยายามบอกพ่อมากเรื่องที่ว่าแม่นาคตายแล้ว คนเหล่านี้จะเป็นพวกที่แม่นาคเกลียดและผูกพยาบาทด้วย

นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างผีเอ็ง (จากเรื่อง วิญญาณพิศวาสกับผู้ชาย) ที่มีลักษณะ “ผู้ล่า” กับ “ผู้ถูกล่า” ซึ่งผู้ล่า คือ เอ็ง และชายคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ชายคนรักของเธอถูกล่า ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นความพยายามต่อสู้ของ “ผีผู้หญิง” ที่จะไม่เป็นผู้ที่ถูกระงับโดยชายอย่างเดียวนั่น ซึ่งเห็นได้ชัดว่า ในเรื่องนี้ เมื่อผู้หญิงเป็นผู้ล่า เธอจะมีอำนาจเหนือกว่าอย่างเห็นได้ชัด แม้ในตอนท้ายของเรื่อง เธอต้องกลับมาสยบให้กับชายคนรักก็ตาม

ดังนั้นความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างผีที่ใช้อำนาจในทางลบกับผู้ชายนั้น ขึ้นอยู่กับชายคนรักและพระที่เป็นผู้ปลดปล่อยเธอ ส่วนชายคนอื่น ๆ จะมีส่วนช่วยในการทำให้เห็นอำนาจของผี และเป็นการแสดงภาพการต่อสู้ทางอำนาจของ “ผีรอรัก”

ผีที่ใช้อำนาจทั้งทางบวกและลบ

ผีที่ใช้อำนาจทั้งสองอย่างนี้ ก็จะมีความสัมพันธ์กับผู้ชายในทั้งทางบวกและทางลบเช่นกัน กล่าวคือ หากชายคนนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับตน ตนก็จะมีความสัมพันธ์ที่ดีด้วย แต่หากไม่ดี “ผีอรัก” ก็จะไม่ดีด้วย ทั้งนี้ในเรื่องอำนาจ “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจทั้งทางบวกและลบนั้นจะมีอำนาจเหนือกว่าชายเหล่านั้น หากแต่จะนำมาทำร้ายหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าชายผู้นั้นทำร้าย “ผีอรัก” หรือไม่ เช่น จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารภ) ซึ่งถูกหมอมผีตามรั้งควาน จุลจันทร์สามารถฆ่าหมอมผีได้ แต่จะยังไม่ทำจนกว่าหมอมผีจะพยายามกำจัดจุลจันทร์ออกไปจากโลกนี้ ดังนั้น อำนาจที่มีอยู่ คือ อำนาจของจุลจันทร์นั้นมีอยู่จริง แต่จะนำมาใช้กับใคร หรือเมื่อใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์

อย่างไรก็ตาม จุลจันทร์ก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ชาย ซึ่งก็คือ นิมมาน คนรักของเธอเอง แม้จริง ๆ แล้วเขาจะหักหลังเธอโดยการไปรักหญิงคนใหม่ก็ตาม แต่เธอก็ยังรักเขาและไม่ทำร้ายเขา เพราะเธอยังคงเป็น “ผีที่รอคอย “ความรัก”” ซึ่งเป็นสิ่งที่ลดทอนอำนาจของผู้หญิงนั่นเอง

นอกจากนี้ จุลจันทร์ ได้พบกับสาวประเภทสอง 2 คน แต่การตอบสนองระหว่างเธอกับสาวประเภทสองนั้น ไม่แตกต่างกันกับที่เธอตอบสนองกับทั้งชายและหญิง กล่าวคือ หากเขาทำร้ายเธอ เธอจึงจะทำร้ายกลับเช่นกัน เป็นการแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของ “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจทั้งสองทางมีความยิ่งคิดมากกว่า “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบ และในตอนจบของจุลจันทร์ในเรื่องพรายปรารภ เธอเองก็สามารถจากไปอย่างมีความสุขได้ โดยไม่ต้องมีชายคนรัก

ผีที่ใช้อำนาจในทางบวก

ผีที่ใช้อำนาจในทางบวก มีความสัมพันธ์กับผู้ชายในทางบวก ดังเช่นผีอรักตนอื่น ๆ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนรัก หรือกับหมอมผีก็ตาม เพราะผีเหล่านี้จะนำเรื่องที่ดีมาให้ หรือว่าทำดี ด้วยเงื่อนไขว่า ผีเหล่านี้จะเป็นผู้ที่ “รับใช้” คนเหล่านี้ ดังเช่น ดาว (จากเรื่อง ภูตพิศวาส) ซึ่งก็เป็นคนรักของมารุต เธอก็จะดูแลมารุต และไม่มีอำนาจไปทำร้ายชายคนอื่น ๆ ในเรื่องได้ หากแต่เธอเองต้องคอยฟังฟังชายเหล่านั้น เช่น ลุงอินที่เป็นหมอมผี ซึ่งเป็นผู้ที่แนะนำวิธีชุบชีวิตดาวให้กับมารุต หรือในกรณีของ รัตติกาล (จากเรื่องรัตติกาลยอดรัก) ก็เป็นนางฟ้าที่มาคอยช่วยเหลือคุณเทพ ซึ่งแม้ในบางครั้งจะมีตัวละครชายอื่น ๆ พยายามขัดขวางความรักระหว่างรัตติกาลกับคุณเทพ แต่สิ่งที่รัตติกาลทำ คือ แก้มืดเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นแก้มืดทำให้เห็นของลอยได้ หรือ ทำให้ชายเหล่านั้นรู้สึกกลัวเธอบ้างเท่านั้น หากแต่ไม่ได้กำจัดคนเหล่านั้นไป

ดังนั้น ไม่ว่า “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจทางด้านบวกจะมีสถานะสูงส่งเพียงใด แต่ก็ต้องยอมจำนนกับผู้ชาย เพราะในตอนท้าย “ผีอรัก” ก็ต้องกลับมารักชายผู้ที่ตนตกเป็นทาสทางอำนาจอยู่

สรุปความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอรัก” กับ ตัวละครชาย พบว่า “ผีรอรัก” จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชายคนรักของตน ส่วนความสัมพันธ์กับชายอื่น เป็นดังนี้

1. “ผีรอรัก” ที่มีอำนาจในทางลบจะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับชายอื่น โดยที่ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า คือ “ผีรอรัก”

2. “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจทั้งสองทางนั้น แม้จะมีอำนาจเหนือกว่าชายเหล่านี้ หากแต่เธอเองก็จะไม่ใช้อำนาจเหนือกว่าในการทำร้ายคนเหล่านี้ หากไม่จำเป็น

3. “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวก ส่วนมากจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชายคนรักของตน ทั้งนี้ละครได้กำหนดให้ “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวกมีความสัมพันธ์คล้ายกับทาส หรือคนรับใช้ของชายเหล่านั้นด้วย

ส่วนชายคนอื่นที่ไม่ได้เป็นเจ้านายนั้น “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวกก็ปฏิบัติตนดีด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ อำนาจของ “ผีรอรัก” แม้จะมีมากกว่า แต่ไม่ได้แสดงออกมามากนัก

8.3 ความสัมพันธ์ทางอำนาจของ “ผีรอรัก” กับผีผู้ชาย

ผีที่ใช้อำนาจในทางบวก

ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีรอรัก” กับผีผู้ชาย มักเป็นความสัมพันธ์ แบบเจ้านาย-ลูกน้อง กล่าวคือ ผีผู้ชายมักจะมีความเป็นเจ้านายเหนือ “ผีรอรัก” แต่ “ผีรอรัก” สามารถที่จะหาวิธีที่จะไม่ให้ตนตกอยู่ใต้อำนาจของ ผีผู้ชายเหล่านี้มากเกินไปนัก เช่น ในเรื่องแม่นาคพระนคร ท่านยมบาลก็ได้ให้แม่นาคไปเกิดใหม่ในที่สุด เพราะแม่นาคได้พิสูจน์ตนเองจนทำให้ท่านยมบาลเกิดความสงสารในความรักที่แม่นาคและพ่อมากมีให้แก่กัน ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อแม่นาคลงมาอยู่ในโลกแล้ว เธอก็ได้ทำให้ท่านยมบาลวุ่นวาย หลายครั้งที่ท่านยมบาลต้องช่วยแม่นาคทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะได้อยู่กับพ่อมากดังที่แม่นาคต้องการ ดังนั้น ความสัมพันธ์จึงเป็นแบบอุปถัมภ์กันมากกว่าจะเป็นการคานอำนาจซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ในโลกของ “ผีผู้หญิง” ก็ยังคงต้องมีสถานะที่ด้อยกว่าชาย หมายความว่า ระบบปิตาธิปไตย ได้ก้าวล่วงเข้าไปถึงโลกของผีด้วย กล่าวคือ แม้ “ผีรอรัก” จะสามารถให้คุณ ให้โทษชายที่เป็นคนได้ โดยที่ไม่ต้องกลัวการลงโทษ หรือมีอิสระที่จะแสดงอำนาจ แต่เธอทั้งหลายก็มีความสามารถที่จะแสดงอำนาจได้ในโลกนี้เท่านั้น หากแต่ในโลกของผีแล้ว “ผีรอรัก” ก็ยังคงต้องตกอยู่ในระบบปิตาธิปไตยเช่นเดิม

8.4 ความสัมพันธ์ทางอำนาจของ “ผีอรัก” กับผีผู้หญิง

ผีที่ใช้อำนาจในทางลบ

ความสัมพันธ์ที่พบในส่วนนั้นส่วนมากจะเป็นความสัมพันธ์แบบนาย-บ่าว ดังเช่นในเรื่องเกล็ดมรกต และบ้านบุษบาบ้น ที่จะพบผีผู้หญิงที่เป็นผีรับใช้ และในตอนท้าย ผีผู้หญิงที่เป็นผู้รับใช้นี้เองก็จะหักหลัง “ผีอรัก” อันแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้น แม้จะดูว่าเป็นความสัมพันธ์แบบนาย-บ่าว แต่จริง ๆ แล้ว ทั้งสองได้คานอำนาจกันอยู่ จนกระทั่งตอนจบ เช่น ในเรื่องบ้านบุษบาบ้น ที่ทั้งมรกต และสาวใช้ต้องตกนรกไปด้วยกันทั้งคู่ เพราะต่างแย่งชิงเพชรห้าสี ซึ่งเป็นอัญมณีที่ให้ผู้เป็นเจ้าของมีความงาม และชีวิตที่เป็นอมตะ ส่วนในเรื่องเกล็ดมรกต บ่าวที่เคยรับใช้แม่เจ้าอรรณพนั้นก็กลับฆ่าแม่เจ้าเสีย เนื่องจากต้องการช่วยเหลือลูกสาวของตนเองมากกว่า

ดังนั้นอำนาจนั้นอาจจะดูเหมือนว่าเสมอกัน หากแต่อาจจะเอนเอียงไปทางบ่าวมากกว่า ทั้งนี้ ผู้ที่เป็นบาวนั้น อาจไม่ได้มีอำนาจมากกว่า หากแต่เพราะ ละครพยายามกำจัดตัวละครที่เป็น “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบ ดังนั้น ผู้ที่อยู่ใกล้ขีดที่สุด จึงเหมาะสมที่สุดที่จะกำจัด “ผีอรัก” เหล่านี้ได้ ยิ่งไปกว่านั้น หากมองถึงการใช้อำนาจจะพบว่า ผู้ที่ใช้อำนาจในทางลบ จะใช้อำนาจได้ทั้งกับคน และกับผีด้วยกันเอง หมายความว่า “ผีอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางลบ มีอำนาจ และใช้อำนาจ โดยที่ไม่ต้องกลัวการลงโทษ ซึ่งต่างกับนางอิจฉาทั่วไป ที่ตอนท้ายต้องถูกลงโทษ หากแต่เธอเหล่านี้ ไม่ต้องถูกลงโทษอันใด เพียงแต่กลับไปสู่สุคติเท่านั้น ดังนั้น แม้ว่า “ผีอรัก” จะต้องตกอยู่ภายใต้ระบอบปีศาจไปโดยของผีผู้ชาย หากแต่ระหว่างเพศหญิงด้วยกันเอง การใช้อำนาจระหว่าง “ผีผู้หญิง” ด้วยกัน ยังมีความสิ้นไหลมากกว่า ทั้งนี้ เพราะพวกเขาไม่ต้องถูกลงโทษเหมือนที่นางร้ายต้องถูกลงโทษในตอนจบ

สรุปความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” กับ ผีผู้ชายและผีผู้หญิง พบว่า “ผีอรัก” จะมีความสัมพันธ์กับ ผีด้วยกันในลักษณะของนายและบ่าว กล่าวคือ

1. “ผีอรัก” กับผีผู้หญิง จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะ ที่ “ผีอรัก” เป็นเจ้านาย และผีผู้หญิงเป็นบ่าว หากแต่เป็นในลักษณะของการคานอำนาจอยู่ และทั้งสองมักจบตรงที่เสียชีวิตทั้งคู่ “ผีอรัก” ที่มีการใช้อำนาจในทางลบ จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับบ่าวที่เป็นหญิง

2. “ผีอรัก” กับผีผู้ชาย จะมีความสัมพันธ์ที่ผีผู้ชายจะเป็นนาย ส่วน “ผีอรัก” จะเป็นบ่าว แต่ความสัมพันธ์เป็นไปอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คล้ายระบบอุปถัมภ์

ทั้งสองกรณีนี้ ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผีอรัก” และผีผู้ชายกับผีผู้หญิงนั้น แม้ว่าจะดูเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง นายกับบ่าว หากแต่อำนาจที่มีอยู่จริง ๆ กลับเป็นอำนาจที่สิ้นไหล ขึ้นอยู่กับว่า ในช่วงนั้น เวลานั้น ใครเป็นผู้ที่จะได้โอกาสเข้ามามีอำนาจก่อนกัน

ส่วนความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเอื้อเฟื้อนี้ “ผีรอก” จะมีความสัมพันธ์แบบเด็กกับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ “ผีรอก” แม้อูเหมือนจะอ่อนแอเหมือนกับเป็นเด็ก หากแต่ด้วยความที่ผู้เป็นเด็กที่นำเอ็นดูนี้เองที่ทำให้ “ผีรอก” ได้มาในสิ่งที่เธอต้องการ ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับการบริหารและฉกฉวยโอกาสที่จะได้มาซึ่งอำนาจ เพื่อให้ได้มายังสิ่งที่ตนต้องการ

9. อำนาจ

อำนาจของ “ผีรอก” เป็นอำนาจที่ได้มาจากแรงผลักดันของ id ทั้งนี้ เพราะ อำนาจส่วนใหญ่ของ “ผีรอก” เกิดขึ้นจากการ รอคอยความรัก จนในวันหนึ่ง “ผีรอก” ไม่สามารถที่จะทนรอต่อไปได้ “ผีรอก” จึงออกตามหาความรัก และวันที่ “ผีรอก” เหล่านี้ ออกตามหาความรัก เป็นวันที่เธอเริ่มใช้อำนาจของเธอในโลกของระบอบปีตาธิปไตย เช่น ในเรื่อง พรายปรารถนา จุลจันทร์ได้ละทิ้งความคิดที่เคยถูกสั่งสอนให้เป็นผู้หญิงที่ดี ซึ่งก็คือ superego ที่สังคมได้ประกอบสร้างขึ้น แล้วใช้อำนาจจาก id ของตนเอง เพราะการใช้อำนาจ superego ไม่สามารถทำให้เธอพบนิมมาน สามีที่เธอรอคอยความรักได้ ซึ่งเมื่อเธอออกมาจากห้องเช่า ซึ่งเป็นสิ่งคุมขังที่ผู้ชายจัดให้ผู้หญิงไปอยู่ นั่นคือการเริ่มต้นปลดปล่อยตนเองจากระบอบปีตาธิปไตย

การใช้ id เป็นการปลดปล่อยตัวตนของจุลจันทร์ และทำให้ชีวิตของเธอต่างไปจากเดิม เช่น ในตอนที่จุลจันทร์มีชีวิตอยู่นั้น เธอไม่สามารถออกมาเรียกร้อง หรือลุกขึ้นสู้เพื่อสิทธิใด ๆ ของตน เพราะเกิดมาเป็นลูกผู้หญิงของผู้ที่ไม่มีอำนาจในกองทหาร เธอจึงต้องทำตามกฎระเบียบต่าง ๆ โดยดุษฎี แต่เมื่อเธอกลายเป็นผี นอกจากการออกอาละวาดคนทั่วไปแล้ว เธอยังสามารถที่จะตามหาชายคนรักของตนที่เธอรอคอยมานานได้ ทั้ง ๆ ที่การใช้อำนาจในทางบวกนั้น ไม่สามารถให้เธอได้

กรณีคล้ายกันนี้เกิดขึ้นกับบุหงา (จากเรื่องตราบึง) เช่นกัน กล่าวคือ ในตอนที่บุหงามีชีวิตอยู่นั้น ไม่สามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ แม้แต่เรื่องคู่ครองก็ยังคงถูกพ่อแม่บังคับ ชำรายกว่านั้น แม้เธอจะพยายามเลือกคู่ครองเอง แต่เขาก็เกิดความเข้าใจผิดว่า เขาผิดสัญญาที่ให้ไว้กับเธอ จึงทำให้เธอถูกสังคมประณามจนเธอต้องฆ่าตัวตายเพื่อหนีกฎเกณฑ์ของสังคมเหล่านั้น แต่เมื่อเธอกลายเป็นผี นอกจากการออกอาละวาดคนทั่วไปแล้ว เธอยังสามารถที่จะตามหาคู่รักของตน และเกือบจะแก้แค้นชายคนรักที่เธอรอมานานแสนนานได้ แต่เธอก็ไม่ได้ทำร้ายจุดหมายที่เธอต้องการ เพราะเมื่อเธอพบจุดหมายแล้ว อำนาจของเธอก็หมดลง ทั้งนี้เป็นเพราะละครต้องการพยายามติดตั้งความคิดเรื่อง “อำนาจ” ว่าผู้หญิงไม่คู่ควรกับ “อำนาจ” เพราะ “ความรัก” “ผู้หญิง” และ “อำนาจ” เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้ ผิดกับผู้ชายที่ “ความรัก” และ

“อำนาจ” ไปด้วยกันได้ ดังนั้น ละครจึงทำให้ดูกลมกลืนโดยการให้ “อำนาจ” ที่แสดงมาในรูปของ “ความรัก” มาหยุด “อำนาจ” ของ “ผู้หญิง” เอาไว้ และในที่สุด ละครก็ทำให้เธอหลุดพ้นไปจากตัวตนของผี แล้วต้องกลับมาเวียนเกิดใหม่เป็นคน เพื่อตกอยู่ใต้ระบบ “อำนาจ” แบบปิตาธิปไตย เหมือนเช่นเคย

อย่างไรก็ตาม อำนาจของ “ผีอรัก” นั้น ไม่ได้อาศัยแต่พลังจาก id อย่างเดียว หากแต่เธอได้รับอำนาจจากธรรมชาติอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องมาจากสถานที่ที่เธอเหล่านี้อยู่นั้น ล้วนแต่เป็นสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ด้านตรงข้ามกับ ความเป็นชาย ซึ่งเป็นฝั่งเดียวกันกับความ เป็นหญิง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่องนิเวศสตรีนิยม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดเรื่องปรัชญาคู่ตรงข้าม (binary opposition) ในการอธิบาย และวิเคราะห์ ดังนี้

ชาย	หญิง
superego	id
อารมณ์	เหตุผล
พัฒนา	ไม่พัฒนา
มีอำนาจ	ไม่มีอำนาจ
กระทำ (active)	ถูกกระทำ (passive)

จะเห็นได้ว่า อำนาจของผู้หญิงมาจาก id และด้านที่ไม่พัฒนา แต่อำนาจเหล่านี้ไม่ได้ใช้ไปเพื่อที่จะทำลายผู้ชาย แต่ใช้อำนาจนี้เพื่อช่วยให้ความมุ่งหมายของ “ผีอรัก” ได้บรรลุผล คือ การได้พบกับชายคนรักของตนเท่านั้น จากนั้นเธอก็จะหมดอำนาจลง

การที่เธอเหล่านี้ กลับด้านของตนเองมาเป็นผู้ที่มีอำนาจได้นั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกลับ ขั้วอำนาจ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อเธอได้กลายเป็น “ผีผู้หญิง” เมื่อผู้หญิงจึงมีอำนาจมากขึ้น id และธรรมชาติ จึงกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจ และชายเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำ

อย่างไรก็ตาม แม้ “ผีอรัก” จะไม่ได้มีอำนาจทั้งหมดอย่างเบ็ดเสร็จ เพราะในตอนท้ายของเรื่อง อำนาจต่าง ๆ ของเธอก็จะถูกรีดถอนไป หากแต่ในขณะที่เรื่องกำลังดำเนินอยู่ เมื่อเธอมี โอกาส เธอก็จะใช้อำนาจที่มีอยู่ ทำให้เธอได้พบกับชายที่เธอรัก โดยที่เธอสามารถขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ แม้การได้พบคนรักจะทำให้เธอไม่มีอำนาจและตกอยู่ในวังวนของระบบปิตาธิปไตยก็ตาม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ในตอนท้ายของเรื่อง ละครต้องทำให้ตัวละครต่าง ๆ กลับไป เคารพ และยึดถือในกฎศีลธรรม “ผีอรัก” จึงต้องหมดอำนาจลง และกลับไปอยู่ในภพภูมิของเธอ หรืออาจต้องกลับมาเกิดใหม่อีกครั้ง ดังนั้น สิ่งที่ทำให้เห็นเหมือนกับว่าเธอมีอำนาจ แต่แท้จริงแล้ว กลับไม่ใช่อำนาจที่แท้จริง

การใช้อำนาจและแหล่งที่มาแห่งอำนาจของ “ผีรอรัก”

การใช้อำนาจของ “ผีรอรัก” ที่แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ อำนาจในทางลบ อำนาจในทางบวกและอำนาจทั้งทางบวกและลบนั้น เป็นการใช้อำนาจตามแต่แหล่งอำนาจ กล่าวคือ

1. หากแหล่งอำนาจของ “ผีรอรัก” เป็นธรรมชาติ บ้าน หรือสิ่งที่ไม่พัฒนา อำนาจของ “ผีรอรัก” ก็จะเป็นอำนาจที่ตรงข้ามกับระบอบปีศาจไปโดย ตามที่แหล่งอำนาจของ “ผีรอรัก” มีลักษณะที่ตรงข้ามกับปีศาจไปโดย เช่น เมธาวดี (จากเรื่อง แม่ย่านาง) ที่มีแหล่งอำนาจจากทะเลและธรรมชาติ ก็จะใช้อำนาจในทางลบ เพราะ ทะเลและธรรมชาติเป็นสิ่งที่ถูกระบอบปีศาจไปโดย บุกรุกเข้าไป ดังนั้น อำนาจของทะเลและธรรมชาติ จึงให้เมธาวดีเป็นตัวแทนของอำนาจ โดยการให้ใช้อำนาจของธรรมชาติไปต่อสู้กับผู้ชาย หากแต่ในที่สุด อำนาจของธรรมชาติและของผู้หญิงก็ไม่สามารถต่อสู้กับอำนาจของปีศาจได้ เพราะเงื่อนไขการดำรงอยู่ของ “ผีรอรัก” นั้นก็เพื่อที่จะได้กลับไปสู่ระบอบปีศาจไปโดย ดังนั้น เธอจึงไม่สามารถเอาชนะระบอบปีศาจได้

2. ส่วน “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจในทางบวกนั้น เธอเหล่านี้ก็จะสามารถใช้อำนาจจากชายที่พวกเธอมีความใกล้ชิด โดยที่ชายเหล่านี้จะคอยควบคุมอำนาจของเธออีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ ทั้ง ดาว (จากเรื่อง ภูตพิศواس), รัตติกาล (จากเรื่องรัตติกาลยอด้รัก) และนาค (จากเรื่องแม่นาคพระนคร) พวกเธอทั้งหมดใช้อำนาจของผู้ชายในการเป็น “ผีรอรัก” เพราะ ดาวต้องใช้อำนาจของลุงอินทร์ และพีमारุตในการเป็น “ผีรอรัก” รัตติกาลต้องอาศัยอำนาจจากเทวดาที่เป็นเจ้านายอีกครั้งหนึ่ง และแม่นาค ก็ต้องขออนุญาตท่านพญายมในการกลับมาเป็น “ผีรอรัก” ดังนั้น แหล่งอำนาจของพวกเธอจึงเป็นชายทั้งสิ้น ดังนั้น อำนาจที่เธอให้จึงเป็นอำนาจที่สอดคล้องกับระบอบปีศาจไปโดย เพื่อที่ตนเองจะได้ใช้อำนาจนั่นเอง

3. “ผีรอรัก” ที่ใช้อำนาจทั้งทางบวกและทางลบนั้นได้แก่ จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารถนา) และผอบแก้ว (จากเรื่องเรือนนพแก้ว) เธอทั้งสองมีแหล่งทางอำนาจจากบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ของผู้หญิง ซึ่งควรจะใช้อำนาจที่ตรงข้าม หรืออำนาจที่ต่อต้านผู้ชาย หากแต่เธอทั้งสองกลับใช้อำนาจทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ทั้งสองได้รับอำนาจของมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) จากผู้หญิงที่อยู่บนโลกนี้ จึงทำให้ลดความรุนแรงในการใช้อำนาจในทางลบลง รวมทั้งเมื่อรู้จักกับผู้หญิงด้วยกันแล้วเกิดเป็นความเห็นอกเห็นใจ จึงนำไปสู่การใช้อำนาจในทางบวก และลบ

10. จุดจบ

ในละคร “ผีรอรัก” ต่าง ๆ เราจะพบว่า “ผีรอรัก” ส่วนใหญ่จะได้พบกับชายคนรักและต้องให้ชายคนรัก หรือพระ ชี้ทางสว่างให้ ในบางครั้งอาจต้องกำจัดเธอให้ไปจากโลกนี้ จากนั้นเธอก็ได้รับแสงสว่างส่องทางให้เดิน เช่น ในตอนจบของเรื่อง แม่นาค สมเด็จพระโต ต้องมาโปรดแม่นาคเพื่อที่จะให้เธอบรรลุนิพพาน แล้วจากนั้น แม่นาคจึงไปสู่สุคติ

การที่ละครทำตอนจบเช่นนี้ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ด้วยละคร อยู่ในสังคมแบบปิตาธิปไตย และแบ่งขั้วอำนาจตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วในเรื่องปรัชญาคู่ตรงข้าม ทำให้ ผู้ชายเป็นผู้ที่มีเหตุผล และเป็นผู้ที่มี superego ซึ่งจะต้องข่มหรือ ชัดเกล้า id ซึ่งเป็นของผู้หญิงไว้ ไม่ให้ออกมาทำร้ายทำลายสังคมที่มีชายเป็นใหญ่ต่อไปได้ ดังที่ สมสุข หินนิมาน (2544, น. 62) เคยกล่าวไว้ว่า “ขณะที่ด้านดีของผู้ชายผ่านการจัดระเบียบควบคุมมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ด้านมืดของผู้หญิงจะถูกชัดเกล้าด้วยการปลดปล่อยจากผู้ชาย และต้องเกิดขึ้นหลังจากผู้ชายบรรลุสัจธรรมไปก่อนแล้ว” ทั้งนี้ ละครยังสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีการบวชของไทยที่ให้เฉพาะผู้ชายบวชเท่านั้น ยกเว้นเพียงเรื่องเดียว คือ เรือนนพเก้า ที่ คุณผอบแก้ว สามารถปลดปล่อยตนเองได้โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย และทำให้เธอไปสู่สุคติได้อย่างสงบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาตัวตนของผู้หญิง ว่าผู้หญิงสามารถที่จะปลดปล่อยตนเองได้ แต่ต้องรอโอกาสเท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น ในละครบางเรื่อง ที่ “ผีรอรัก” ได้กลับมาเป็นคน เช่น ภูตพิศواس, รัตติกาล ยอดรัก และแม่นาคพระนคร เรื่องราวเหล่านี้ “ผีรอรัก” ไม่ต้องได้รับการชัดเกล้าจากฝ่ายชาย ทั้งนี้ เพราะอำนาจของพวกเธอได้สนับสนุนอุดมการณ์ปิตาธิปไตยและใช้แหล่งอำนาจของปิตาธิปไตยในการกลับมาเป็นคน เพราะปิตาธิปไตย ยินยอมให้เธออยู่ได้ แต่ถึงกระนั้น ก่อนที่เธอเหล่านี้จะกลับมาเป็นคนอีกครั้ง ก็จะต้องผ่านกระบวนการที่ทำให้ตนเองไม่มีอำนาจ เช่น ต้องไปเกิดใหม่ หรือหากไม่ต้องไปเกิดใหม่แต่กลายมาเป็นคน ดังเช่น ดาว (ในเรื่องภูตพิศواس) แต่ต้องกลายเป็นทาสของ มารุต ชายคนรักของเธอ เนื่องจากเขากลายเป็นผู้มีพระคุณในการชุบชีวิตของเธอนั่นเอง

11. การกักขังและปลดปล่อย

ผู้วิจัย พบว่า การกักขัง “ผีรอรัก” นั้น เกิดมาจากการประกอบสร้างความคิดให้ผู้หญิงต้องมีคนรัก หรือมีสามี ชีวิตจึงจะได้รับการเติมเต็ม ผู้หญิงจึงจะมีความสุขได้ ซึ่งหมายความว่า “ความรัก” เป็นสิ่งสำคัญที่กักขัง “ผีผู้หญิง” ไว้

อย่างไรก็ตาม การปลดปล่อย “ผีรอรัก” มีลักษณะที่ต่างกันไป โดยมีโครงสร้างทั้งหมด 3 แบบ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำตัวละคร แม่นาค (จากเรื่อง แม่นาค), จุลจันทร์ (จากเรื่องพรายปรารภนา), ผอบแก้ว (จากเรื่อง เรือนนพเก้า) เป็นตัวละครที่นำมาอธิบายโครงสร้างดังกล่าว เพราะเป็นตัวละครที่มีโครงสร้างและลักษณะที่ชัดเจนที่สุด โดยผู้วิจัยได้จัดเรียงตามลำดับพัฒนาการของการปลดปล่อย ดังนี้

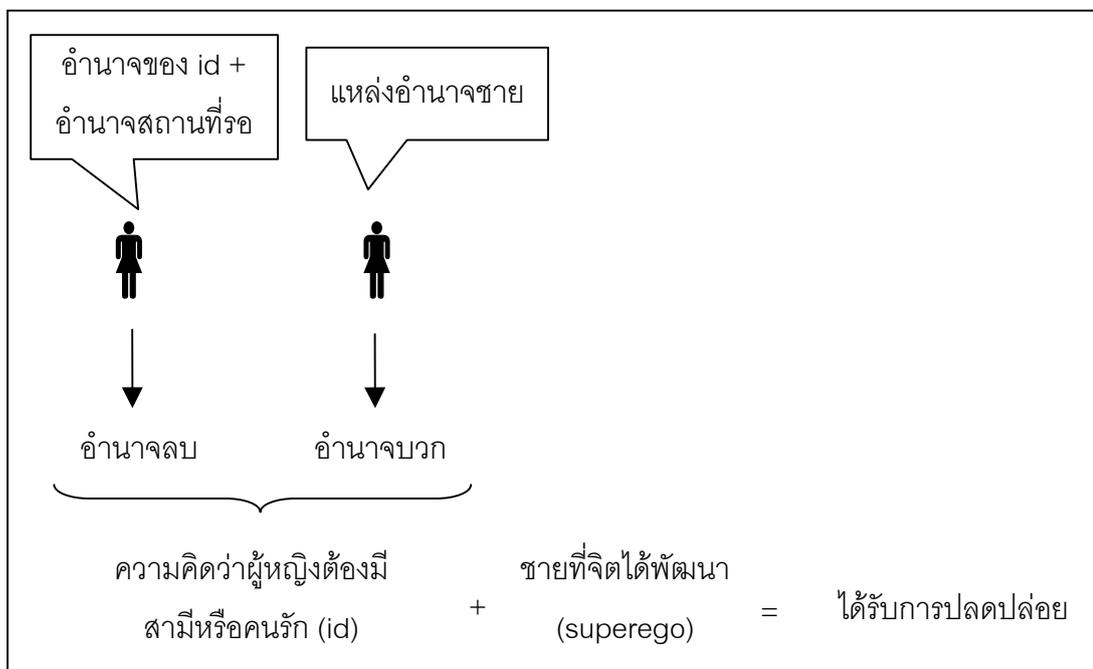
การปลดปล่อยโดยผู้ชาย

การปลดปล่อย “ผีรอรัก” โดยผู้ชายนี้ เป็นการสร้างตัวละคร “ผีรอรัก” ที่ปรากฏมากที่สุด กล่าวคือ มีทั้งหมด 9 เรื่อง จากตัวละคร “ผีรอรัก” ทั้งหมด 12 คน ได้แก่ แม่นาค (จากเรื่อง แม่นาค, แม่นาคพระโขนง, และแม่นาคพระนคร), เจ้านางอรัญญาณี (จากเรื่อง เกล็ดมรกต), เข็ม (จากเรื่อง วิญญาณพิศวาส), เมธาวดี (จากเรื่อง แม่ย่านาง), บุษงา (จากเรื่อง ตาริบุหงา), รัตติกาล (จากเรื่อง รัตติกาลยอดรัก), และดาว (จากเรื่อง ภูตพิศวาส)

โดยการประกอบสร้าง “ผีรอรัก” ชนิดนี้ จะเริ่มจากการประกอบสร้างความคิดว่าผู้หญิงจะสามารถมีชีวิตที่เป็นสุขได้ ก็ต่อเมื่อได้แต่งงาน หรือเมื่อมีชายคนรักแล้วเท่านั้น จึงทำให้ “ผีรอรัก” ต้องพยายามที่จะไขว่คว้าหาชายคนที่ตนรักมาอยู่ด้วย เพื่อที่จะได้เติมเต็มชีวิตของเธอ เพื่อที่เธอจะได้มีความสุข แม้ว่าจะตายไปแล้วก็ตาม

“ผีรอรัก” เหล่านี้จะใช้อำนาจจาก id ซึ่งเป็นอำนาจที่ยังไม่ได้รับการขัดเกลา ดังนั้น พวกเธอจึงต้องได้รับการขัดเกลาจาก ผู้ชาย ซึ่งจะใช้อำนาจของ superego ซึ่งเข้ามาในรูปแบบของอำนาจศีลธรรม มาข่ม id ของ “ผีรอรัก” ไว้ ดังนั้น พวกเธอก็จะไม่มีอำนาจ และจากโลกนี้ไป และต้องให้ชายผู้ที่ได้รับการขัดเกลามากกว่า (เพราะได้รับการบวชเรียนแล้ว) เป็นผู้ปลดปล่อยเธอ ซึ่งการปลดปล่อย “ผีรอรัก” โดยผู้ชาย มีลักษณะดังแผนภาพที่ 4.1

แผนภาพที่ 4.1
การปลดปล่อย “ผีรอก” โดยผู้ชาย

ตามแผนภาพที่ 4.1 ด้วยการประกอบสร้างดังภาพ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้หญิงในสังคมที่ถูกอำนาจปิตาธิปไตยทำให้คิดว่าตนเองต้องการมีคนรัก เพื่อที่จะได้เติมเต็มชีวิตของตนเองให้มีความสุข ซึ่งเป็นกรทำให้อำนาจกับผู้ชายในการกำหนดชะตาชีวิตและเป็นการทำให้ผู้หญิงตกในที่นั่งของผู้รอกคอย หรือผู้ที่ “รอก” นั้นเอง

การปลดปล่อยโดยชายและมิตรภาพระหว่างผู้หญิง

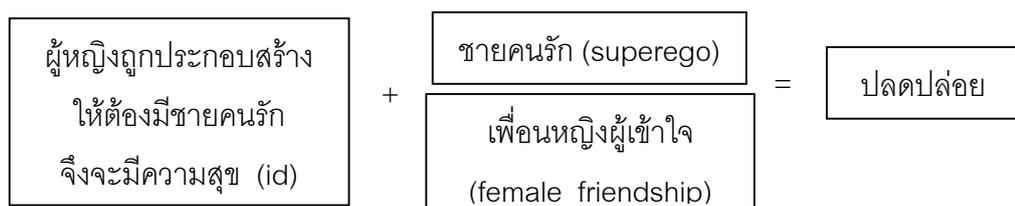
“ผีรอก” ที่ได้รับการปลดปล่อยโดยชาย และมิตรภาพระหว่างผู้หญิงนั้น มีเพียงคนเดียว คือ จุลจันทร์ (จากเรื่อง พรายปรารภนา) เป็นตัวละครที่มีการประกอบสร้างที่คล้ายกับ “ผีรอก” ที่ได้รับการปลดปล่อยประเภทแรก (ได้รับการปลดปล่อยจากชาย) หากแต่มีมิตรภาพระหว่างผู้หญิงร่วมด้วย ทำให้การปลดปล่อยเธอไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจของชายเท่านั้น เพราะจุลจันทร์ยังมีเพื่อนผู้คอยช่วยเหลือ และผู้ที่อาจมาแย่งความรักจากชายคนรักของเธอไปด้วย แต่ประเด็นความสนใจของจุลจันทร์กลับไม่ได้อยู่ที่สามีของตนเท่านั้น หากแต่ความรักที่มีได้กระจายให้กับเพื่อนผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ซึ่งผลของการเพิ่มตัวแปรเข้าไปนี้ ทำให้ การใช้อำนาจของ “ผีรอก” มีเหตุผลและมีความเป็นจริงมากขึ้น ทำให้เหมือนชีวิตจริงของผู้หญิงทั่วไป ที่ใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล

โดยที่ความสนใจของผู้หญิงไม่ได้มีเพียงมิติของความรักและเรื่องเพศเท่านั้น หากแต่มีเรื่องของ มิตรภาพระหว่างสตรีด้วยเช่นกัน

โครงสร้างของ “ผีรอรัก” ที่ได้รับการปลดปล่อยโดยชายและมิตรภาพระหว่างหญิง มี ส่วนประกอบหลักคือ อำนาจจาก id ของ “ผีรอรัก” แต่ id ของเธอไม่จำเป็นต้องได้รับการขัดเกลา จาก superego ของชายเท่านั้น เพราะการที่เธอได้รับความรักจากมิตรภาพของผู้หญิง เธอก็ สามารถที่จะช่วยให้เธอปลดปล่อยตนเองได้ง่ายขึ้น กล่าวคือ แม้จุลจันทร์จะมีความต้องการตามหาสามี และเมื่อได้พบกับสามีแล้ว เธอจึงได้รับการปลดปล่อย หากแต่ระหว่างการตามหาสามีนั้น เธอได้พบกับมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) ซึ่งทำให้การใช้อำนาจของเธอนั้น เปลี่ยนไป หมายความว่า จากเดิม ผู้ที่ใช้อำนาจของ id จะใช้อำนาจในทางลบกับผู้ที่ตนเองมีอิทธิพลเหนือกว่า หรือผู้ที่ตนเองมีอำนาจมากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหญิงผู้ที่แย่งชายที่ตนรักไป หากแต่ด้วยมิตรภาพระหว่างผู้หญิงที่มีขึ้นระหว่างกัณหาและจุลจันทร์ จึงทำให้การใช้อำนาจของ จุลจันทร์เปลี่ยนไป กล่าวคือ แม้กัณหาจะเป็นคนรักคนใหม่ของนิมมาน สามีของจุลจันทร์ แต่ จุลจันทร์ก็ไม่ได้ฆ่าเธอเมื่อมีโอกาส ยิ่งไปกว่านั้น จุลจันทร์ยังได้ช่วยชีวิตของกัณหาจากการถูกฆ่าไว้หลายครั้งอีกด้วย ดังนั้น ความต้องการของจุลจันทร์จึงไม่ใช่การกลับมาครองรักกันระหว่างเธอกับสามีเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์แบบเพื่อนผู้หญิง ที่มีความสำคัญพอ ๆ กัน หรือมากกว่าการเติมเต็มชีวิต หรือการทำให้ชีวิตมีความสุขด้วยการได้รับการขัดเกลาจากผู้ชายอีกด้วย ซึ่งหมายความว่า ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องได้รับรักจากผู้ชายแล้วจึงจะมีความสุขเท่านั้น หากแต่เมื่อผู้หญิงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ก็สามารถที่จะประคับประคองกันให้ชีวิตมีความสุขได้ และในตอนท้าย จุลจันทร์ก็สามารถที่จะปลดปล่อยตนเองไปได้ ขอเพียงแต่ได้สูญเสียไว้กับสามีเท่านั้น โครงสร้างของการปลดปล่อย “ผีรอรัก” ที่ปลดปล่อยโดยชายและมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) จึงเป็นดังภาพที่ 4.2

แผนภาพที่ 4.2

โครงสร้าง การปลดปล่อย “ผีรอรัก” ที่ปลดปล่อยโดยชายและ
มิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship)

จากแผนภาพที่ 4.2 ทำให้เห็นการประกอบสร้างภาพตัวตน “ผีอรัก” แบบจุลจันทร์ ว่าเป็นภาพตัวตนของผู้หญิงที่มีความรัก และมีเพื่อนผู้หญิง ไปพร้อม ๆ กัน โดยที่สิ่งที่ผู้หญิง เหล่านี้ให้ความสำคัญ ไม่ใช่ความรักในเชิงผู้ชาย เพราะไม่ได้มีความรู้สึกว่าจะขาดสิ่งเหล่านี้ไป หากแต่การมีความรัก เพราะเธอเหล่านี้ยังคงห่วงสถานะภาพของตนเองที่อยู่ในสังคมปิตาธิปไตย

สามารถสรุปได้ว่า การปลดปล่อย “ผีอรัก” แบบนี้ เป็นการปฏิเสธการประกอบสร้าง ความคิดที่ผู้หญิงต้องมีสามี หรือมีคนรัก จึงจะมีความสุข โดยการเปิดโอกาสให้มืองค์ประกอบของ มิตรภาพระหว่างผู้หญิงเข้ามา ทำให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ก็เป็นความรักอีกมิติหนึ่ง หรือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้หญิงมีความสุขได้ และทำให้เห็นว่า ผู้หญิงไม่จำเป็นต้อง ได้รับความสุข หรือได้รับการปลดปล่อยจากผู้ชายเท่านั้น

การปลดปล่อยโดยผู้หญิงเอง

การปลดปล่อยโดยผู้หญิงเองนั้น เป็นการประกอบสร้าง “ผีอรัก” ที่พบในตัวละคร ผอบแก้ว (จากเรื่อง เรือนนพเก้า) เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นการสร้างที่ได้พัฒนามาจากการ ประกอบสร้างแบบที่สอง (มีการปลดปล่อยโดยชายและมิตรภาพระหว่างผู้หญิง) หากแต่การ ปลดปล่อยแบบโดยผู้หญิงเอง ได้ปฏิเสธการปลดปล่อยโดยผู้ชายไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ปฏิเสธ การประกอบสร้างความคิดว่า ผู้หญิงต้องได้รับความรัก หรือต้องมีชายคนรักจึงจะมีความสุขไป รวมทั้งปฏิเสธความคิดว่าอำนาจของผู้หญิงเป็น id ต้องใช้ superego ของชาย มาขัดเกลา id ของ ผู้หญิง

ทั้งนี้ การปลดปล่อยโดยตัวผู้หญิงเองนั้น เป็นการปฏิเสธอำนาจปิตาธิปไตยโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ในเรื่อง เรือนนพเก้า ผอบแก้วพยายามตามหาสามี แต่เมื่อเธอไม่พบ เธอก็ยังคงสามารถ ที่จะปลดปล่อยตนเองได้ ดังนั้น การตามหาสามีของเธอจึงไม่ใช่สาเหตุที่เธอยังอยู่ในโลกนี้ เพียง แต่เป็นข้ออ้างถึงใน การใช้เวลาเพื่อให้เธอได้ทบทวนและตกผลึกความคิด ถึงสิ่งที่ตนเองเคยทำ และสาเหตุที่เธอยังอยู่บนโลก รวมทั้งความอาวรณ์ ความรู้สึกผิดเกี่ยวกับความรัก แต่เมื่อเธอบรรลุ ถึงตัวตนของเธอและสิ่งที่เธอได้ทำ ก็ทำให้เธอสามารถปลดปล่อยตนเองไปได้ในที่สุด โดยไม่ต้อง พบคนที่เธอรัก หรือแหวนซึ่งเป็นวัตถุที่ตนคิดว่าต้องใช้ในการปลดปล่อยตนเองเลยแม้แต่น้อย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า “ผีอรัก” ที่มีการปลดปล่อยโดยตนเองนั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นให้ ตัวละครมีเหตุผลในการมีชีวิตอยู่ และมีความเป็นมนุษย์ที่อยู่ในโลกความจริงที่สุด กล่าวคือ ไม่ได้ สร้างให้ผู้หญิงจำเป็นต้องมีความรัก หรือเคยมีความรักและต้องได้รับความรักตลอดเวลา เพราะ ผู้หญิงสามารถที่จะยืนหยัดด้วยตัวคนเดียวได้ และจากไปคนเดียวได้อย่างสงบ การปลดปล่อยนี้

เธอไม่ได้พึ่งพาผู้ชายเลยแม้แต่น้อย โครงสร้าง “ผีรอรัก” แบบผอบแก้วนี้ จึงเป็น “ผีรอรัก” ที่มีลักษณะที่เป็นอิสระจากระบบปิตาธิปไตยที่สุด ซึ่งลักษณะของการปลดปล่อย เป็นดังแผนภาพที่ 4.3

แผนภาพที่ 4.3

การปลดปล่อย “ผีรอรัก” ที่ปลดปล่อยโดยตัวผู้หญิงเอง

ผู้หญิง = ปลดปล่อยตนเอง

จากภาพที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า การปลดปล่อยโดยตัวผู้หญิงเอง เป็นภาพของผู้หญิงที่สามารถอยู่ได้คนเดียวอย่างมีอิสระ มีเพียงเพื่อนผู้หญิงเท่านั้น แต่เพื่อนก็ไม่สามารถช่วยให้เธอปลดปล่อยตนเองไปได้ นอกเสียจากตัวของเธอเองที่ใช้สติและความคิดที่จะปลดปล่อยตนเองได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม การปลดปล่อยโดยตนเองนี้ พบได้เพียงเรื่องเดียว คือ ในเรื่องเรือนนพเก้า และการปลดปล่อยโดยมิตรภาพระหว่างผู้หญิงนั้นก็พบได้เพียงเรื่องเดียว คือ พรายปรารภนาเช่นกัน ดังนั้น จึงหมายความว่า ละครทั้งสองเรื่องนี้เป็นข้อยกเว้นที่พบเท่านั้น ส่วนอุดมการณ์ที่ถูกผลิตซ้ำอยู่บ่อย ๆ ในละคร “ผีรอรัก” ก็คือ “ผีรอรัก” ที่ต้องได้รับการปลดปล่อยจากชาย

สรุป

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของ “ผีรอรัก” ผู้วิจัยพบตัวแปรสำคัญที่ทำให้ “ผีผู้หญิง” กลายเป็น “ผีรอรัก” ซึ่งก็คือวาทกรรมของความเป็นเพศหญิงที่ถูกประกอบสร้างให้ต้องมีความรัก หรือต้องมีชายคนรัก เพื่อที่จะให้ชีวิตนั้นสมบูรณ์ หรือมีความสุข ดังนั้น เมื่อผู้หญิงจำนวนหนึ่งไม่สมหวังในรัก เธอเหล่านี้จึงกลายเป็น “ผีรอรัก” เพราะถูกความรักพันนาการเอาไว้

อย่างไรก็ตาม เธอเหล่านี้สามารถที่จะปลดปล่อยตนเองได้ ด้วยวิธีการ 3 แบบ กล่าวคือ

1. ปลดปล่อยโดยผู้ชาย หรือโดยศีลธรรมของชาย กล่าวคือ ลักษณะเป็น “ผีรอรัก” ที่อยู่ในระบบปิตาธิปไตย มีความคิดความเชื่อเรื่องความรักว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้หญิง อาจใช้อำนาจในทางบวกหรือลบก็ได้ ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของอำนาจของเธอ ซึ่งหากใช้แหล่งอำนาจของปิตาธิปไตย เธอจะใช้อำนาจบวก และหากใช้อำนาจลบ แหล่งอำนาจของเธอจะเป็นสิ่งที่ต่อต้านระบบปิตาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม เธอเหล่านี้ต้องได้รับการปลดปล่อยจากชายเท่านั้น โดยการปลดปล่อยนี้จะทำการโดยให้ superego ของชาย ซึ่งเป็นจิตที่ได้รับการขัดเกลาแล้ว มาขัดเกลา id ของผู้หญิง จากนั้นเมื่อผู้หญิงไม่มี id เธอก็จะสิ้นอำนาจและถูกปลดปล่อยไป หรืออาจกลับมาเกิดใหม่ในสังคมปีศาจไปโดยอีกครั้ง

2. การปลดปล่อยโดยชายและมิตรภาพระหว่างผู้หญิง

“ผีรอรัก” ที่ได้รับการปลดปล่อยโดยชายและมิตรภาพระหว่างผู้หญิงนั้น เป็น “ผีรอรัก” ที่ได้รับการปลดปล่อยโดยหญิง คนรักใหม่ของสามี และสามีของเธอเอง ทั้งนี้ การปลดปล่อยนี้แสดงให้เห็นอานุภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงว่าอาจมีอำนาจที่เท่ากัน หรือเหนือกว่าความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงในเชิงคู่สาว

3. การปลดปล่อยโดยผู้หญิงเอง

“ผีรอรัก” ที่มีการปลดปล่อยเช่นนี้ ไม่ต้องการการเติมเต็มจากใคร และสามารถที่จะปลดปล่อยตนเองไปได้ โดยอาศัยเพียงเวลาในการพัฒนาความคิดในเรื่องความรักที่ตนยังคงยึดติดอยู่เท่านั้น และเมื่อคำถามนั้นได้รับคำตอบ เธอก็สามารถที่จะปลดปล่อยตัวตนของเธอไปได้โดยไม่ต้องกลับมาอยู่ในระบอบปีศาจไปโดยอีกต่อไป

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพการณ์ของผู้หญิงในสังคมและเรื่องความรัก ที่แม้ส่วนใหญ่สังคมจะสร้างให้ผู้หญิงต้องมีความรัก เพราะมีการประกอบสร้าง และถ่ายทอดอุดมการณ์เรื่อง “ผีรอรัก” โดยให้ เธอเหล่านี้ได้รับการปลดปล่อยจากชายเป็นจำนวน 10 เรื่อง จากทั้งหมด 12 เรื่อง และมีปรากฏเพียง 2 เรื่องจากทั้งหมด 12 เรื่อง ที่ยังคงพยายามต่อสู้ และหาทางออกให้กับผู้หญิง โดยมีทางเลือกคือมิตรภาพระหว่างผู้หญิง (female friendship) หรือ การปลดปล่อยตัวเองที่อาจให้อิสระภาพแก่เธอมากกว่า แต่ละครทั้งสองเรื่องนี้ไม่ได้มีการผลิตซ้ำอีกเลย ซึ่งหมายความว่า เรื่องราวทั้งสองนี้ เป็นไปได้ แต่เป็นกรณียกเว้น จึงหมายความว่า ผู้หญิงโดยทั่วไป และส่วนใหญ่ ก็ยังคงต้องรอคอยความรักจากชายคนรักเช่นเดียวกันกับ “ผีรอรัก” คนอื่น ๆ นั่นเอง

แผนภาพที่ 4.4
ลักษณะโดยทั่วไปและพัฒนาการของ “เฝอรัก”

